ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 2 (1639) | Пятніца, 5 студзеня 1962 года. | Цана 4 кап.

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

МЫ—У ВЯЛІКАЙ ДАРОЗЕ

З НОВАГА календара адарваны першыя лісткі. Рука ўсё радзей памыляецца, пішучы побач з днём і месяцам лічбу 62.

Новы, 1962 год, становіцца нашымі буднямі. Буднямі гераічнымі, няўрымслівымі, імклівымі. Ён і не можа быць іншым, год шэсцьдзесят другі. Ён жа прыйшоў на змену непаўторнаму і грандыёзнаму шэсцьдзесят першаму!

Непаўторны... Можа, ад таго, што мы часам вельмі ж шчодра карыстаемся гэтым словам — дзе дарэчы, а дзе і не — яно становіцца абыдзённым. Але ўдумаемся ў яго першародны выдатны сэнс, і як жа здорава стасуецца яно да пражытага намі мінулага года.

Непаўторны ў гісторыі Савецкай краіны, непаўторны ў гісторыі чалавецтва і сусветнай цывілізацыі — вось што такое 1961 год. Ён застанецца вяхой на стагоддзі, на тысячагоддзі. Застанецца легендарнай перамогай савецкай навукі — касмічнымі палётамі нябесных братоў Гагарына і Цітова. Застанецца XXII з'ездам партыі і абвешчанай ім Праграмай КПСС — Камуністычным Маніфестам сучаснасці.

Цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме. Хто з працаўнікоў літаратуры, мастацтва, культуры не паглядзеў на сваю работу па-новаму, чытаючы гэтыя словы Праграмы! Камунізм перастаў быць далёкай марай. Камунізм будуецца рукамі тых, каму мы непасрэдна адрасуем свае кнігі і спектаклі, палотны і сімфоніі, каму адчыняем дзверы бібліятэк і клубаў. Будуецца для сябе, для сыноў і дачок, а не для далёкіх нашчадкаў. І будзе наш сучаснік актыўным ці не вельмі актыўным будаўніком камунізма, будзе ён усведамляць высокую мэту свайго жыцця, ці ніколі над ёй не задумаецца — гэта залежыць і ад кніжкі, якую ён прачытае, ад фільма і спектакля, якія паглядзіць, ад песні, якую палюбіць.

Вось чаму ў Праграме КПСС гаворыцца: «Савецкая літаратура і мастацтва, прасякнутыя аптымізмам і жыццесцвярджальнымі камуністычнымі ідэямі, адыгрываюць вялікую ідэйна-выхаваўчую ролю, развіваюць у савецкім чалавеку якасці будаўніка новага свету...» Вось чаму на нядаўняй Усесаюзнай нарадзе па пытаннях ідэалагічнай работы было яшчэ раз падкрэслена: «Выхаванне новага чалавека — генеральная лінія нашай ідэалагічнай работы, рашаючы паказчык яе дзейснасці».

Выхаванне новага чалавека... З першых сваіх крокаў савецкая літаратура і мастацтва бачылі ў гэтым галоўную задачу. Яшчэ вуснамі М. Горкага была выказана мара: «Калі б і ў чалавечым грамадстве можна было адным... выбухам скінуць... усё мінулае, цёмнае, варварскае, як гэта было б выдатна! Але ў перабудове грамадства ўсё складаней і цяжэй. Без поту, без душэўных пакут не ачысціш чалавечае грамадства ад усяго таго, што перашкаджае шчасліваму і радаснаму жыццю».

З таго часу, як сказаў Горкі гэтыя словы, прайшло многа гадоў. Выраслі савецкая літаратура і мастацтва, бліжэй падышло да камунізма савецкае грамадства. І тым не менш не спрасцілася задача выхавання новага чалавека.

На наш лад вядзе атаку і варожая ідэалогія. Адкрытае выкрыццё Цэнтральным Камітэтам партыі цяжкіх вынікаў культу асобы Сталіна выкарыстоўваецца для паклёпу на савецкую рэчаіснасць, на марксізм-ленінізм. З другога боку, нязмерна вырас узровень нашага чытача і гледача. Яго ўжо не задаволіць няхітрая прасталінейная кніжка, якая трыццаць гадоў назад ацэньвалася станоўча. Сёння такі твор будзе сустрэты іранічнай усмешкай.

Для таго, каб літаратура і мастацтва паспяхова выконвалі сваю высакародную задачу, нашы выдавецтвы і часопісы, тэатры і кінастудыі павінны выпускаць творы сапраўды выдатныя. Выдатныя і паводле ідэйнага, грамадзянскага гучання, і паводле мастацкіх якасцей. Не будзе служыць справе камунізма нават самае вытанчанае, карункавае літаратурнае шытво, калі ў аснове яго драбнюткая, нікчэмная тэма. Але і самая правільная, самая патрэбная ідэя, калі апрача гэтай ідэі, у творы нічога няма — ні жыццёвых вобразаў, ні цікавага сюжэта, ні свежасці выяўленчых сродкаў, — не дасягне сваёй мэты.

Усё гэта — агульнавядома. Няма чалавека, які б гэта аспрэчваў. І тым не менш гаварыць пра гэта — ёсць падставы.

Возьмем беларускую літаратуру. У мінулым годзе папоўнілася яна значнымі здабыткамі. З'явіліся такія буйныя і цікавыя палотны, як «Людзі на балоце» І. Мележа, «Шэметы» М. Лобана, «Засценак Малінаўка» А. Чарнышэвіча і іншыя творы. Але ці можна лічыць нармальным той яўны перакос у гістарычную тэму, што атрымаўся ў мастацкай прозе? Ніхто не пярэчыць супраць раманаў аб гадах першай рускай рэвалюцыі, аб першых кроках Савецкай улады, аб падзеях Айчыннай вайны. Толькі ці ж правільна, што гэтым тэмам прысвечана пераважная большасць твораў, а ў той жа час не з'явілася нічога значнага, што ўзнімала б надзённыя праблемы сучаснасці? Хіба не збядняецца гэтым грамадзянскі пафас літаратуры? Хіба не адыходзіць тым самым літаратура ад размовы аб вострых, надзённых праблемах сучаснасці? Сучаснасці не ў звужаным да злабадзённасці сэнсе, але і не ў расцягненым да таго, што нават паданні аб паходах на Візантыю выдаюцца за твор самага актуальнага гучання.

Калі ж мы возьмем, скажам, беларускі жывапіс, то тут нас не задаволіць іншае. Важныя, надзённыя тэмы распрацоўваюцца мастакамі рэспублікі. Але прафесіянальны ўзровень многіх твораў такі, што пакідаюць яны гледача абыякавым. Няма на палотнах пранікнення ў душу, псіхалогію героя. Чаму мы падоўгу не можам адарвацца ад ярашэнкаўскага «Качагара»? Ды таму, што бачым перад сабою не толькі фігуру рабочага з цяжкімі, як кавадлы, рукамі. Мы бачым, аб чым ён думае, што ім пражыта, бачым яго мінулае і яго будучае. А вось партрэты рабочых, зробленыя беларускімі мастакамі. Вельмі рэдкі з іх хвалюе, прымушае задумацца. Глядзіш на карціну проста, як на пасрэднае каляровае фота. Іменна пасрэднае. Бо добрае каляровае фота — дастойны супернік жывапісу.

Які жанр, якая тэма найбольш адпавядаюць генеральнай лініі савецкай літаратуры і мастацтва? Рэцэптаў няма. Патрэбна ўсё — публіцыстычны верш і лірычная навела, бадзёры марш і элегія, звонкі плакат і сціплы пейзаж. Патрэбна ўсё, і ўсё дапамагае выхаванню новага чалавека, калі толькі адчуваецца ў творы зацікаўленасць у гэтым чалавеку, любоў да яго. А будзе такая любоў у сэрцы мастака — будзе яна і ў творы.

Надзвычай ёмка і трапна вызначыў галоўную задачу савецкай літаратуры і мастацтва Аляксандр Твардоўскі. У сваім выступленні на XXII з'ездзе КПСС ён гаварыў аб задачы маральнага забеспячэння камунізма. Так, літаратура, мастацтва, культура не ствараюць матэрыяльных каштоўнасцей, неабходных для пераходу краіны ў камуністычнае грамадства. Але яны падрыхтоўваюць да гэтага пераходу творцу камунізма — чалавека. Падрыхтоўваюць, паказваючы яму, якім павінен быць чалавек будучага, выпрацоўваючы ў характары сучасніка выдатныя рысы чалавека будучага, выкараняючы ў яго свядомасці рэцыдывы, няхай нават самыя нязначныя, варожых нам ідэй і нораваў.

Партыя кліча не да абароны, а да наступлення на ідэалагічным фронце. Гэта значыць, мы павінны непрымірыма ставіцца да перажыткаў капіталізму ў свядомасці людзей, да кожнай праявы чужой нам ідэалогіі. «Немагчыма механічна перасяліць людзей з царства капіталізму ў царства камунізма, — гаварыў М. С. Хрушчоў на XXII з'ездзе КПСС. — Нельга браць у камунізм чалавека, які аброс мохам капіталістычных забабонаў. Трэба раней паклапаціцца аб тым, каб вызваліць яго ад грузу мінулага».

Што лепш дапамагае вызваліцца ад гэтага заімшэлага грузу мінулага, як не вострае сатырычнае слова на старонках газеты і часопіса, са сцэны рабочага і калгаснага клуба? Леташні рэспубліканскі агляд мастацкіх агітбрыгад выявіў багацейшыя магчымасці нашых культурна-асветных устаноў, нашай мастацкай самадзейнасці ў рашучым ідэалагічным наступленні на ўсё чужое, непатрэбнае нашаму грамадству. Няхай жа шырыцца і шырыцца фронт гэтага важнейшага наступлення.

«Мы цалкам усведамляем, якая вялікая адказнасць кладзецца цяпер на савецкіх пісьменнікаў, як баявых памочнікаў партыі. Шлях у нас адзін — быць з народам, быць заўсёды ў гушчы жыцця, вучыцца ў народа, у партыі і палымяным мастацкім словам, праўдзіва і ярка адлюстроўваць багацце і шматграннасць сацыялістычнай рэчаіснасці, сцвярджаць новае, сапраўды камуністычнае ў жыцці нашых людзей і выкрываць усё тое, што перашкаджае руху грамадства наперад».

Да гэтых слоў з прывітальнага пісьма ЦК КПСС удзельнікаў III-га Пленума праўлення Саюза пісьменнікаў СССР усім сэрцам далучаецца кожны працаўнік савецкай літаратуры, мастацтва, культуры.

...Новы, 1962 год пачаў сваю дарогу. Год, які прынясе нам новыя поспехі, новыя радасці, новае творчае натхненне, новыя перамогі.

Шчаслівай дарогі табе, выдатны год выдатнай эпохі!

Ужо новы год бадай што асвойтаўся з усімі. Шчыра і ласкава сустрэлі яго нашы людзі. Але весялосць не моўкне, яна кружыць ля навагодніх ёлак, да зіхатлівых агнёў якіх кожны вечар збіраецца вучнёўская моладзь, дзеці.

Вось і сёння да прыгажуні-ёлкі ў Палац культуры прафсаюзаў сабраліся вучні старэйшых класаў школ Мінска. Весела і радасна ім у навагоднім карагодзе.

Фота Ул. Крука.

На атрыманне Ленінскіх прэмій

Камітэт па Ленінскіх прэміях у галіне літаратуры і мастацтва пры Савеце Міністраў СССР апублікаваў спіс твораў, якія прадстаўлены на атрыманне Ленінскіх прэмій 1962 года.

У ліку іх — творы беларускіх пісьменнікаў: раман А. Адамовіча «Вайна пад стрэхамі», кніга вершаў П. Броўкі «А дні ідуць...», п'еса А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце».

БЕЛАРУСКАЯ ПАЭЗІЯ НА ЎЗБЕКСКАЙ МОВЕ

У пачатку 1962 года ў Ташкенце выйдзе з друку Анталогія сучаснай беларускай паэзіі на ўзбекскай мове. З прадмовы да гэтай кнігі чытач даведаецца аб развіцці і стане беларускай паэтычнай творчасці.

Да твораў кожнага пісьменніка дадзены невялічкія бібліяграфічныя і біяграфічныя даведкі.

Новая ўстанова культуры

У пасёлку Скідзельскага цукровага камбіната напярэдадні Новага года адкрыўся Палац культуры. Да паслуг цукраробаў глядзельная зала на 520 месц, прасторнае фае, фізкультурная зала. Ёсць памяшканні для бібліятэкі, работы гурткоў мастацкай самадзейнасці.

У палацы адбыўся вялікі вечар будаўнікоў і рабочых камбіната.

МАЙСТЭРСТВА ЎМЕЛЬЦАЎ

У кастрычніку мінчане пазнаёміліся з цікавай Рэспубліканскай выстаўкай твораў самадзейных майстроў выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Выстаўка была прысвечана XXII з'езду КПСС.

Сучасная тэматыка — вось што характэрна для жывапісу, скульптуры, графікі, разьбы па дрэву і косці, ткацтва і іншых экспанатаў.

Калегія Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза работнікаў культуры прызналі, што асабліва ярка тэма сучаснасці знайшла адлюстраванне ў такіх творах, як карціны І. Булгакава «Будні сямігодкі» і С. Мірзаяна «Спуск у шахту», скульптуры «Касманаўт» і «Калгасныя музыканты» С. Быка, лінагравюры «Салігорскі камбінат» В. Садзіна, мазаічны партрэт С. Вольскага «Сцяганосец міру». Адметнай асаблівасцю найбольш удалых кампазіцый у галіне ткацтва, вышыўкі, інтарсіі і разьбы па дрэву з'яўляецца выкарыстанне багатых народных традыцый.

Трыццаць пяць майстроў народнай творчасці, якія экспанавалі найбольш значныя творы, узнагароджаны Ганаровымі граматамі Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза работнікаў культуры. Сярод іх І. Булгакаў, С. Бык, С. Вольскі, С. Галачанка, В. Сібілеў, А. Камарова, К. Тартычная, К. Кавецка, В. Садзін, М. Іпінскі і іншыя. Ганаровую грамату атрымаў таксама мастак Я. Красоўскі за афармленне рэспубліканскай выстаўкі.

Разам з тым на калегіі было адзначана, што мясцовыя органы, якія кіруюць развіццём народнага выяўленчага мастацтва, яшчэ не надаюць належнай увагі выяўленню народных талентаў. Народныя ўмельцы атрымліваюць недастатковую метадычную і практычную дапамогу ў сваёй рабоце, што адмоўна адбіваецца на тэматыцы іх твораў і майстэрстве.

Міністэрства культуры і БРК прафсаюза работнікаў культуры выказалі ўдзячнасць групе работнікаў абласных і рэспубліканскага Дамоў народнай творчасці за арганізатарскую працу па правядзенню рэспубліканскай выстаўкі.

Вызначаны мерапрыемствы, якія будуць спрыяць далейшаму развіццю самадзейнага выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Мяркуецца штогод праводзіць абласныя і рэспубліканскія семінары майстроў народнай творчасці. У гарадскіх і раённых дамах культуры будуць арганізаваны студыі, гурткі выяўленчага мастацтва, мастацкай вышыўкі і іншых відаў народнай творчасці. Пры абласных і гарадскіх дамах народнай творчасці на грамадскіх асновах арганізуюцца секцыі выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

У мэтах паляпшэння арганізацыйнай і метадычнай дапамогі народным умельцам будуць распрацаваны праграмы і навучальныя планы для студый і гурткоў. Для практычнай дапамогі адзін-два разы ў год будуць выязджаць на месцы кваліфікаваныя мастакі, скульптары і іншыя спецыялісты розных галін народнай творчасці.

Да з'езда мастакоў Беларусі

АГЛЯДАЮЧЫСЯ НА ПРОЙДЗЕНАЕ

ЗАІР АЗГУР,
народны мастак БССР.

Калі пабываць у тэатрах, паслухаць музыку мінулага года, можна пераканацца, што ніколі яшчэ ў нашай краіне не развівалася так плённа мастацтва, як у 1961 годзе.

1961 год—год пошукаў, год вялікай напружанай працы і для мастакоў Беларусі. Нельга не ўспомніць размоў і спрэчак, што адбываліся па пытаннях стылю і напрамку ў мастацтве. Запомніліся індывідуальныя выстаўкі цэлага раду мастакоў, якія вельмі напружана і шчыра шукалі новых форм.

Мы маем права патрабаваць адзін ад аднаго высокага ўзроўню выканання сваіх задум і ідэй. Саюз мастакоў Беларусі ўжо не той, якім быў ён да Айчыннай вайны. Ён налічвае ўжо не 30—40 чалавек, а далёка за паўтары сотні. Гэта вялікая армія дзеячоў выяўленчага мастацтва. І гэтай арміі мы маем права ставіць патрабаванні новага маштабу. Глядач не заўважыць твораў таго мастака, які збочыў са шляху нашага жыцця.

Многа твораў напісалі беларускія мастакі ў 1961 годзе. Хочацца думаць, што ў памяці гледача надоўга застануцца Рэспубліканская і Усесаюзная выстаўкі мінулага года.

Я таксама прыгадваю ўбачанае на выстаўках і задаю сабе пытанні: якія творы засталіся ў маёй памяці, якія з іх адлюстравалі імкненні чалавека нашага часу?

Я не стаўлю сабе за мэту разгледзець цалкам Усесаюзную мастацкую выстаўку, прысвечаную XXII з'езду партыі. Мне хочацца ўспомніць асобныя работы маіх таварышаў па мастацтву—жывапісцаў, скульптараў, графікаў.

Першае жывапіснае палатно, пра якое хочацца гаварыць і ў якое ўкладзены вялікі, я б сказаў, манументальны змест, — гэта работа Яўгенія Зайцава «Дарагі госць»—аб прыездзе Мікіты Сяргеевіча Хрушчова да калгаснікаў Беларусі. У карціне паказана цёплая, сардэчная гутарка кіраўніка дзяржавы і калгаснікаў. Гэтая гутарка адбываецца на полі, дзе вырашчан высокі ўраджай. І вось, калі разглядаеш карціну, перш за ўсё задаеш сабе пытанне: ці здолеў мастак адлюстраваць кантакт паміж высокім госцем рэспублікі і народам? Сродкамі жывапісу, натуральнасцю, вырашэннем усёй кампазіцыі, сваім каларытам карціна адказвае: так! Яна робіць уражанне сваім псіхалагічным вырашэннем. І кіраўнік дзяржавы, і калгаснікі—тут звычайныя, савецкія людзі. Адразу зразумела, што калгаснікам прыемна паказаць кіраўніку дзяржавы, блізкаму і роднаму ім чалавеку, свой багаты ўраджай. Чалавек, які экспансіўна жэстыкулюе, відаць, старшыня калгаса. А вось калгасніца паказвае Мікіту Сяргеевічу кукурузны пачатак. Напэўна, гэта звеннявая. Гледачу зразумелыя персанажы карціны.

Палатно пластычнае не толькі па колеру, але і па форме. Яно робіць моцнае ўражанне. Верыцца, што на карціне адлюстравана праўда. Не толькі ў кампазіцыйным вырашэнні твора, але і ў самой жывапіснай трактоўцы яго няма нічога выдуманага, фальшывага. Тут паказана восень, калі ўжо ўсё паспела і людзі радуюцца плёну сваёй працы. Таму такая вясёлая і багатая каляровая гама ў прыродзе. Гэтае бадзёрае, мажорнае адчуванне перададзена і ў каларыце карціны, у пейзажы, а галоўнае —у людзях.

Гэты твор безумоўна з'яўляецца ўдачай і новым словам у творчасці мастака.

Другая карціна, блізкая па жывапіснай манеры і па сваёй радаснай мажорнай гаме да твора Я. Зайцава,—гэта «На зямлі беларускай» (трыпціх) Віталія Цвіркі. Цэнтральная частка яго —летні беларускі пейзаж, насычаны цеплынёй і прыгажосцю прыроды. Галоўнае ж у гэтай карціне—група дзяўчат, якія нібы ўвасабляюць прыгажосць і гармонію прыроды Беларусі, квітнеючае маладое жыццё рэспублікі. У левай частцы трыпціха адлюстравана вясна, у правай—восень. Мастак імкнецца паказаць прыгажосць чалавека і багацце прыроды Беларусі. Задача нялёгкая, але мне здаецца, аўтар карціны з ёю справіўся.

Трэці твор, які зрабіў на мяне ўражанне і застаўся ў памяці,—гэта карціна аб гераізме савецкіх людзей у Айчыннай вайне—«Абаронцы Брэсцкай крэпасці» Івана Ахрэмчыка. Яна непадобная на дзве папярэднія. У яе своеасаблівы каларыт і зусім іншае жывапіснае вырашэнне, таму што тэма Брэсцкай крэпасці рэзка адрозніваецца ад тэмы мірнай працы.

Глядач бачыць смяротны бой за Радзіму. Уражанне, якое робіць карціна, нягледзячы на трагічнасць сюжэта,—не песімістычнае. Адыходзіш ад карціны з глыбокім перакананнем, што нельга перамагчы народ, які адчуў, што такое быць свабодным. І цяжка ўзяць крэпасць, калі яе абараняюць такія патрыёты: яны будуць стаяць насмерць. Такія думкі выклікае гэтая цікавая і своеасаблівая карціна.

Ці ёсць у гэтых творах недахопы? Безумоўна, ёсць.

Мне думаецца, што над палатном Я. Зайцава можна яшчэ працаваць, выяўляць яшчэ больш выразна форму кожнага персанажа, яшчэ больш тонка перадаць асенні каларыт прыроды. У карціне ёсць выдатныя месцы, да якіх трэба было ўзняць усё астатняе.

Амаль такую ж сяброўскую параду я даў бы В. Цвірку. Нягледзячы на агульны радасны тон усяго твора, мне здаецца, ён мог быць яшчэ больш мажорным. Яшчэ званчэйшай была б народная песня, калі б В. Цвірка адышоў ад некаторай імпрэсіяністкай трактоўкі чалавека і глыбей спалучыў бы рэальную скульптурнасць чалавечай фігуры з імпрэсіяй. Тады б знікла некаторая наўмыснасць у жывапісна-кампазіцыйным ладзе ўвогуле вельмі радаснага твора.

І карціна «Абаронцы Брэсцкай крэпасці» магла быць яшчэ больш пераканальнай, калі б ярчэй была падкрэслена форма і выраз кожнага твару і кожнай фігуры. Гэта, на маю думку, узмацніла б характарыстыку вобразаў.

Хочацца спыніцца і на некаторых іншых творах, якім не хапае чагосьці нямногага, каб яны запомніліся таксама ярка, як адзначаныя творы.

Вось «Размініраванне горада» Мацвея Беляніцкага. Настрой вечара перададзены цікава. Нягледзячы на агульны цемнаваты каларыт, у карціне ёсць жывапіснасць, якая вабіць вока. Сюжэт карціны—салдаты з рызыкаю для свайго жыцця ліквідуюць рэшткі вайны. Але чагосьці ў творы не хапае, нешта ўсё ж здрабняе яго. Магчыма нестае сілы выразу на тварах людзей і глыбокіх псіхалагічных перажыванняў, звязаных з небяспекай размініравання. Хацелася б, каб было больш строгасці ў паказе не толькі пейзажа, але, галоўным чынам, і чалавека. Больш строга павінны быць адлюстраваны чалавечыя пачуцці. Ад гэтага залежыць і вонкавы малюнак, і яснасць формы, і сіла выяўлення.

І ў карціне «Шахтабудаўнікі Беларусі» Натан Воранаў больш захапіўся жывапіснымі ўражаннямі, чым самім чалавекам, яго больш захапілі абставіны, у якіх знаходзяцца шахтабудаўнікі, чым іх псіхалагічны стан. І таму гаварыць аб героях карціны Воранава цяжка. Можна гаварыць толькі аб жывапіснай трактоўцы ўсяго кампазіцыйнага вырашэння, больш блізкай да пейзажнага, чым да карціннага.

Я сказаў бы, што такі кампазіцыйны прынцып, дзе амаль роўныя суадносіны персанажаў і пейзажаў, больш падыходзіць да пейзажа, ілюстраванага фігурамі людзей, чым для кампазіцыйнай карціны.

Нягледзячы на жывапіснае майстэрства, якое несумненна прысутнічае ў карціне Н. Воранава, і на асобныя, цудоўна напісаныя, вельмі ўдалыя па форме кавалкі,—гэтая карціна ўсё ж не ўдалася мастаку.

Больш моцнае ўражанне робяць эцюды да карціны Н. Воранава, якія, на жаль, не былі экспанаваны на выстаўцы. Пейзажы мастака цікавейшыя, відаць, таму, што прынцып і манера яго творчасці больш падыходзяць для адлюстравання прыроды, чым для паказу чалавека ў дзеянні.

Карціна «Абавязацельства» мастака Міхаіла Савіцкага мае тыя ж недахопы, што і палатно Н. Воранава. Ёй не хапае сабранасці, індывідуалізацыі кожнага героя, хоць яна мае вялікія вартасці, якія маглі б паставіць яе ў рад лепшых твораў.

У сэнсе індывідуалізацыі чалавека вызначаецца цікавая карціна старэйшага нашага мастака Валянціна Волкава. Гэта—агульны партрэт народных артыстаў СССР—Ул. Уладамірскага, Г. Глебава і народнага мастака Беларусі А. Марыкса. Тры розных чалавекі, тры розных па тэмпераменту і па характары мастакі. Але ў карціне знойдзена тое, што іх аб'ядноўвае—творчасць, жаданне сваёй працай служыць чалавеку. Цікава вырашана партрэтная група і сама яе кампазіцыя. Але мастак не адчуў яркасці і яснасці святла, і карціна здаецца крыху чарнаватай.

Калі ўжо казаць аб удалых партрэтах нашых сучаснікаў, то трэба назваць «Калгаснага пастуха» А. Гугеля і «Леначку» Я. Харытоненкі. Яны пакідаюць у гледача добрае ўражанне. «Калгасны пастух» напісаны вельмі жыва. У гэтым творы ёсць галоўнае — характар. І другая дадатная ягэ якасць: мы бачым тут не ўвогуле калгаснага пастуха, а канкрэтную асобу.

«Леначка» Я. Харытоненкі напісана ў іншай жывапіснай манеры, але таксама падкупляе сваёй праўдай.

Хочацца сказаць некалькі слоў пра маладога, але, на мой погляд, вельмі здольнага мастака І. Стасевіча. Сёлета ён выступіў з карцінай «Ангара-Ангара». У ёй вельмі многа добрых, сапраўды жывапісных якасцей. Адчуваецца атмасфера будаўніцтва, ёсць цікавыя кампазіцыйныя месцы. Але ўся кампазіцыя робіць уражанне застылага жыцця. Няма адчування руху, дзеяння. Пераважае статычнасць, нягледзячы на розныя падставы персанажаў. Відаць, мастак неглыбока назіраў за рухам людзей, бо ў некаторых яго фігур рухі ненатуральныя.

Прыцягвае ўвагу гледача карціна «Беларускія прыпеўкі» Раісы Кудрэвіч. Палатно па сваіх якасцях і кампазіцыйнаму вырашэнню блізкае нашаму чытачу. Я лічу гэты твор сучасным і цікавым. Ён характэрны шырынёй пісьма, прыўзнятым настроем. Мне думаецца, што гэта найлепшы твор Р. Кудрэвіч, якая прысвяціла амаль усю сваю творчасць тэме маладосці.

Ну, а што ж засталося ў памяці ад беларускай скульптуры, якой на Усесаюзнай выстаўцы, дарэчы, было вельмі мала? І сярод скульптурных твораў ёсць работы, якія кранаюць жыццёвасцю і праўдзівасцю кампазіцый, шчырасцю вырашэння. Гэта — паўпаясны партрэт «Будаўніцы» і «Будаўніцы-сяброўкі» Андрэя Заспіцкага. Што ж цікавага ў гэтых работах, чым яны вызначыліся?

Тым, што героі іх жывыя. Гэта— людзі, а не статуэткі. Адчуваецца любоў да чалавека. Будаўніца—надзвычай сімпатычная вонкава і багатая па ўнутранаму зместу. Шкада, што не ўсюды скульптар давёў да канца, як гавораць, кожны сантыметр формы. Ёсць месцы зусім недапрацаваныя. А мы маем права ад такога скульптара патрабаваць больш дасканалага і больш уважлівага стаўлення да ўсіх дэталей і кампанентаў сваіх работ. Гэта датычыцца і паўпаяснай фігуры, але больш за ўсё—«Будаўніц-сябровак».

Радуе і другі твор, у якога, як кажуць скульптары,—«нічога не адабраць і не дадаць». Такое ўражанне робіць сваёй кампазіцыяй і цэласнасцю выканання партрэт у мармуры кітайскага мастака Дзян Джао-хэ работы Сяргея Селіханава. Я лічу, што гэта—выдатны твор па сваёй пранікнёнай выразнасці і па майстэрству, найлепшая работа не толькі ў партрэтнай сюіце самога С. Селіханава, але адна з лепшых работ 1961 года.

Цікавая спроба С. Селіханава паказаць Афрыку ў скульптуры «Абуджэнне». Абуджаюцца нацыянальная самасвядомасць і сі-

[Заканчэнне на 2-й стар.]

ПЕРАМОЖЦЫ КОНКУРСУ

У канцы лістапада мінулага года ў горадзе Мінску праводзіўся Рэспубліканскі конкурс маладых выканаўцаў самадзейнага мастацтва — вакалістаў, інструменталістаў і чытальнікаў. У рэспубліканскім конкурсе прынялі ўдзел 70 самадзейных артыстаў — пераможцаў абласных конкурсаў і Мінскага гарадскога. Многія з іх паказалі высокі ўзровень выканаўчага майстэрства і могуць быць накіраваны на вучобу ў музычныя навучальныя ўстановы.

Калегія Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза работнікаў культуры падвялі вынікі рэспубліканскага конкурсу маладых выканаўцаў і зацвердзілі рашэнне журы аб узнагароджанні лепшых вакалістаў, інструменталістаў і чытальнікаў.

Дыпломы І ступені і грашовыя прэміі атрымалі наступныя ўдзельнікі конкурсу: па Брэсцкай вобласці — ксілафаніст В. Шаўрын, вакалістка Р. Сакалоўская, выканаўца народных песень В. Шутава, вакаліст А. Маліцкі, тубіст Ул. Атлеўнікаў; па Віцебскай вобласці — вакалістка А. Мінаева, баяніст В. Лазарэнка, выканаўца народных песень М. Казлова; па Гомельскай вобласці — выканаўца народных песень Т. Грабеннікава, вакалісты І. Гарэлік і Ул. Дуброўскі, чытальнік Г. Пікоўскі; па Гродзенскай вобласці — чытальнікі В. Дзяменцьеў і І. Мошка, выканаўца народных песень Л. Яраш, вакалістка А. Агафонава, гітарыст М. Семянцоў, вакальны дуэт у складзе З. Бянько і С. Кліменка; па Мінскай вобласці — чытальнікі А. Шчукін, Я. Першын, цымбалістка В. Мішына, выканаўцы народных і жанравых песень Н. Карнацкая, Н. Шабунава, Ю. Каравай; па Магілёўскай вобласці — чытальнік М. Дзяркач, вакалісты М. Мельнікаў і А. Драздоў; па гораду Мінску — вакалісты Б. Палякоў, Г. Чарнышоў і Ю. Дзяргун, чытальнікі А. Скарабагатая і І. Гарэцкі.

Дыпломамі ІІ ступені ўзнагароджаны наступныя ўдзельнікі самадзейнасці: па Брэсцкай вобласці — чытальнікі Т. Іванова і М. Рыбакоў, баяніст І. Бегляк, вакалістка А. Асіпенка, выканаўца народных песень А. Літвінка; па Віцебскай вобласці — чытальнікі В. Машканаў і Э. Сідараў, вакалісты Г. Пурышкевіч, А. Драбовіч і Ул. Шутураў, цымбаліст М. Баранаў; па Гомельскай вобласці — вакалісты С. Пелюхно і Л. Гусева, балалаечнік І. Рабоўскі, чытальнікі А. Жукава і М. Дзятлаў; па Гродзенскай вобласці — цымбаліст Ю. Церабун, частушачніца Н. Ляўковіч, вакалістка Г. Мацяс, кларнетыст Ю. Тарасенка, самадзейны кампазітар В. Іваноў; па Мінскай вобласці — частушачніца І. Шапавалава (яна ж аўтар частушак), выканаўца народных песень І. Каротчанка, вакаліст К. Усціновіч, баяніст А. Стральчонак; па Магілёўскай вобласці — чытальнік А. Шалюта, вакалістка Н. Скварцова, балалаечнік М. Абрамаў, кларнетыст А. Фішман, вакаліст В. Бранавіцкі; па гораду Мінску — чытальнік Л. Бяссмертны, балалаечнік А. Каліцька, вакалісты Г. Бабаеў і Д. Угоднікава, скрыпач Л. Марголін.

Мікола ВАДАНОСАЎ

НЕВЫЧЭРПНАЯ КРЫНІЦА

— Мы будзем жыць і працаваць пры камунізме!

У гэтых непаўторных словах, якія сталі звычайнымі, закладзены вялікі сэнс: людзі працы зробяць мару многіх пакаленняў явай. Мы — людзі працы...

У працы наша шчасце. У працы наша натхненне, бо ўсё, што мы ствараем — ствараем для сябе, для сваіх сучаснікаў. І плён нашай працы радуе ўсіх...

Ці ж можна не радавацца, праходзячы шырокай вуліцай рабочага пасёлка, які вырас за два—тры гады? Так, час імкліва змяняе аблічча нашых гарадоў і сёл...

— Яшчэ нядаўна лес
дрымотны
Па-над Дзвіной шумеў-
гудзеў,
Рака цякла між ім самотна
І месяц плаваў у вадзе...
Ды да Дзвіны, як годы
ідуць,
Бяссмертнае славы [illegible],—
Прыйшоў індустрыяльны
Віцебск,
Узняты з попелу, з руін...

Віцебскі домабудаўнічы камбінат, якому і прысвечаны гэтыя радкі, непазнавальна змяніў сваё аблічча. Яго прасторныя цэхі і заводы раскінуліся на крутых берагах Заходняй Дзвіны. І варта апынуцца за праходнай, як адразу адчуваеш магутнае дыханне камбіната: [illegible] гатовыя панэлі з жалезабетону, [illegible] сёння камбінат. Чалавек, чым розумам і рукамі створаны гэтыя машыны, — [illegible] па праву можа ганарыцца Віцебскі домабудаўнічы.

Ці знаёмства з першым рабочым, ударнікам камуністычнай працы Іванам Рыгоравічам Ісакоўскім, [illegible]. Любуючыся, як спрытна, акуратна працуе ля [illegible] станка-аўтамата чарнявы слесар, я запытаўся:

— Скажыце, калі ласка, колькі вы зарабляеце ў месяц?

Ісакоўскі паглядзеў на мяне задуміва, бышцам не пачуў пытання. Змоўчаў спачатку. Вочы сумныя... Але раптам яны загарэліся хітрынкай, чорныя бровы ўзляцелі, як два крылы. Паказваючы на аўтамат, загаварыў густым басам пра іншае:

— Маленькі ды ўдаленькі аўтамат! Не здарма ў нас песня такая ёсць: «Ой, бярозы ды сосны — партызанскія сёстры». [illegible]

Услухоўваюся ў рытмічную мелодыю станка, адчуваю — [illegible] пра зарплату!

Толькі праз некалькі дзён, калі мы ўжо добра пазнаёміліся, Іван Рыгоравіч, нарэшце, адказаў мне:

— А вы ведаеце... працуем мы не толькі дзеля грошай...

«Працуем мы не толькі дзеля грошай». [illegible] Сустракаючы Ісакоўскага пасля працы то ў духавым аркестры камбіната, то на занятках драмгуртка, [illegible] юбілей артыстычнай дзейнасці Ісакоўскага, я думаю: «Ці бывае гэты чалавек дома? [illegible] сям'я, дзеці...»

Прыгледзеўся ўважлівей і зразумеў: камбінат, Дом культуры стаў яму другім домам! Аднымі думкамі, аднымі пачуццямі, вялікай сям'ёй жывуць гэтыя людзі! Сын іграе ў адным аркестры з бацькам, жонка спявае з мужам у адным хоры...

Прызнаюся шчыра: прыехаў я на камбінат у дзесяцідзённую камандзіроўку, а затрымаўся на месяц. І адчуваю, што гэта толькі пачатак нашага агульнага знаёмства. Моцныя, шчырыя, няўрымслівыя людзі прывабілі, натхнілі.

Уздоўж цэхаў цягнецца доўгая алея. Паабапал дарогі кветнікі. Цяпер яны асірацелі. Ідзём па дарожцы, размаўляем з ветэранам камбіната, маляром Мікалаем Гваздзікавым. Ён успамінае, як яшчэ зусім нядаўна ўся тэрыторыя была завалена адыходамі ад вытворчасці — пілавіннем, абрэзкамі дошак і проста непрыгодным для будаўніцтва бярвеннем. Усё гэта ішло ў топкі, палілася. А ў дрэваапрацоўчым цэху прастойвалі машыны, людзі: не хапала фанеры, яна лімітавала выпуск дзвярэй. І людзі не маглі мірыцца з такім становішчам. Яны сталі шукаць выхад з тупіка і знайшлі яго. На дапамогу прыйшлі ін- [illegible] пліт. Бліскучыя танныя пліты цалкам замянілі дарагую фанеру. «Адыходы вытворчасці» сталі добрай сыравінай.

А калі пусцілі яшчэ адзін цэх — цэментна-фібралітавых пліт, а пасля завод драўлянастружкавых пліт, — тэрыторыя камбіната цалкам ачысцілася. Гавораць нават, што адыходаў становіцца малавата...

Не ў характары савецкага чалавека заспакойвацца на дасягнутым. Ісці ад перамогі да перамогі — вось яго дэвіз. Калі было вырашана пабудаваць на тэрыторыі камбіната завод зборнага жалезабетону, і дырэкцыю напаткалі цяжкасці, якія былі звязаны з дастаўкай на месца вузлоў і панеляў будынка завода, увесь калектыў прыйшоў на дапамогу. «Пабудуем завод сваімі сіламі!» — сказалі рабочыя, інжынеры, тэхнікі.

І на пустым палігоне закіпела работа. Капалі ямы, траншэі, клалі ў іх арматуру, залівалі бетонам. Міналі дні, месяцы... І сёння стаіць новы завод — гонар віцебскіх домабудаўнікоў. Бясконцым патокам выходзяць з варотаў камбіната машыны з прадукцыяй завода, ідуць чыгуначныя саставы...

... І ведаюць Мінск і Масква,
і Данбас
Прасторныя нашы дамы,

— пісаў у сваёй песні аб домабудаўніках маляр Мікалай Гвоздзікаў. Гэты просты і чулы чалавек не толькі займаецца малярнай работай. Ён і мастак. Не адзін пейзаж роднага горада напісаў Гвоздзікаў. Ён і паэт. Яго песня аб домабудаўніках, якую выконвае хор камбіната, сёння гучыць далёка за межамі Віцебшчыны, за межамі рэспублікі...

Літаратура, мастацтва сталі неабходнасцю чалавека любой прафесіі. Ці то задушэўна спявае аб родным горадзе ўдарнік камуністычнай працы ліцейшчык Марат Паўлючэнка, ці піша ноты новай песні сама дзейны кампазітар плотнік Шчарбінскі, ці развучвае новую ролю слесар Ісакоўскі — яны робяць гэта з любоўю, шчыра, ад усяго сэрца, стараючыся сваім мастацтвам упрыгожыць не толькі сваё асабістае жыццё, але і жыццё тых, хто ў якасці гледача і слухача прыходзіць вечарамі ў прасторны Дом культуры камбіната...

Кожнаму ёсць дзе разгарнуцца, ёсць дзе выявіць і развіць свае здольнасці. І людзі ідуць, спрабуюць свае сілы. Не лічацца з часам, прыходзяць пасля змены на рэпетыцыі альбо схіляюцца над чарцяжамі і праектамі сваіх вынаходак, дбаюць аб тым, як бы палепшыць працу, зрабіць яе больш прадукцыйнай. Для такіх людзей на камбінаце створана грамадская канструктарская група. Ёю кіруюць вопытныя інжынеры і канструктары. Яны дапамагаюць рабочым-рацыяналізатарам ажыццявіць іх задумы. І ўсё гэта на добраахвотных асновах.

У адным, даволі звычайным з выгляду, цэху я звярнуў увагу на вялізную, трыццацішасціметровую арку, склееную з дошак. Гэта унікальнае збудаванне, якое важыць каля сямі тон, аказваецца, вельмі патрэбна шахцёрам Салігорска: у шахцёраў няма складскіх памяшканняў! Калій і натрый, гэтыя незамянімыя абагачальнікі руд, на паветры выветрызаюцца, а хлор, агрэсіўны элемент, раз'ядае жалеза, разбурае бетон, — з іх склада не пабудуеш.

У летні час віцебскія будаўнікі, каб дапамагчы салігорцам, вырашылі рабіць такія аркі на месцы, у Салігорску. Пошукі, хваляванні, перамога!.. А колькі цяжкасцей давялося пераадолець людзям, пакуль прыйшоў поспех! Ці ж гэта не варта пісьменніцкага пяра? Такіх прыкладаў мноства.

Заканчваючы зборку новага пяціпавярховага дома на вуліцы Фрунзе ў Віцебску, рабочы-кранаўшчык у размове з пісьменнікам сказаў:

— Вось ён, наш летапіс. Пішам на стагоддзі! Няхай і вашы кнігі столькі пражывуць.

Хутка Віцебскі домабудаўнічы камбінат будзе здаваць дамы цалкам адбудаваныя, гатовыя, абсталяваныя прыгожай і зручнай мэбляй. Яны стараюцца рабіць як найлепш, бо іх прадукцыя патрэбна вельмі людзям—будаўнікам камунізма.

Колькі думак, радасці і натхнення выклікаюць яны, гэтыя простыя людзі!

Цікавую і змястоўную навагоднюю праграму падрыхтаваў калектыў агітацыйна-мастацкай брыгады Расонскага Дома культуры (Віцебская вобласць). Лепшыя яе ўдзельнікі — Г. Мяккая, А. Алесіна, Н. Бердашкевіч, І. Бондараў, А. Зязюлькаў, Л. Казлоў, М. Прышчэпенка, выступаючы з вакальнымі і танцавальнымі нумарамі, невялічкімі інтэрмедыямі, заўсёды карыстаюцца поспехам у гледача.

На гэтым здымку вы бачыце ўдзельнікаў агітбрыгады, якія рэпеціруюць створаныя ў сваім калектыве расонскія частушкі.

Фота Л. Клімава.

ЦЯПЛО ШЧЫРАГА СЭРЦА

Гэты жылы дом завода штучнага валакна вялізны, шматпавярховы. Займае ён цэлы квартал на цэнтральнай магістралі Магілёва — Першамайскай вуліцы. І ёсць у гэтым доме кватэра, дзверы якой заўсёды адчынены для кожнага, каму патрэбны добрая парада, цёплае чалавечае слова.

Жыве тут пенсіянер Уладзімір Іванавіч Багайчук. Пайшоўшы на пенсію, ён не пакінуў баявога строю будаўнікоў камунізма. Нават зброі сваёй не змяніў. Быў лектарам, прапагандыстам ленінскіх ідэй партыі. Так і застаўся лектарам, прапагандыстам. Толькі нештатным, грамадскім. Шмат часу ён аддае добрым, карысным справам. Па яго ініцыятыве жыхары дома правялі азеляненне двара, пасадзілі кветкі, пабудавалі альтанку і летнюю сцэну. Ён падаў дзецям думку арганізаваць кінастудыю «Юнфільм» і гэтая студыя ўжо выпусціла некалькі кароткаметражных фільмаў. Ён запаліў сэрцы піянераў ідэяй стварыць у доме музей Уладзіміра Ільіча Леніна. І гэты музей працуе і прымае мноства наведвальнікаў з розных канцоў горада, з прыгарадных вёсак.

Разам з групай экскурсантаў — слухачамі Магілёўскай савецка-партыйнай школы заходзім у двор дома № 12 па Першамайскай вуліцы. Да нас падыходзіць Уладзімір Іванавіч Багайчук, з пасівелымі скронямі чалавек.

— Вы ў наш музей? — пытаецца ён.

— Так, у музей Уладзіміра Ільіча Леніна.

Любоўна афармлены стэнды «Дзяцінства і юнацтва Уладзіміра Ільіча», «Пачатак рэвалюцыйнай дзейнасці», «Ул. І. Ленін — арганізатар і правадыр партыі», «Ул. І. Ленін на чале сацыялістычнага будаўніцтва», «Раўнанне на Ільіча— нашага настаўніка, нашага правадыра».

Шмат часу і намаганняў аддалі піянеры з дома № 12 разам з Уладзімірам Іванавічам Багайчуком на збор экспанатаў для музея. Ездзілі на радзіму Ільіча, у горад Ульянаўск, а яшчэ ў Маскву, Казань, Мінск. Пасылалі пісьмы ў брацкія рэспублікі і сацыялістычныя краіны.

Дзяжурны экскурсавод Света Сысой, стройная дзяўчынка з піянерскім гальштукам, падводзіць наведвальнікаў музея да зашклёнай вітрыны. У ёй каштоўныя падарункі, якія атрымаў музей: кнігі Леніна на мовах розных народаў нашай краіны, на мовах краін сацыялістычнага лагера. Тамы твораў Ільіча на сваёй роднай мове прыслалі кітайскія камсамольцы. Біяграфія Ул. І. Леніна на чэшскай мове з аўтографам А. Новатнага атрымана з Чэхаславакіі. Ленінскія творы на карэйскай, в'етнамскай, польскай мовах... Матэрыялы аб знаходжанні Ільіча ў Чэхаславакіі. Іх прыслаў дырэктар Пражскага музея Ул. І. Леніна Іржы Чэх.

Музей атрымаў падарункі ад мастакоў. Ураджэнец Магілёва, скульптар Г. Яцына прыслаў з Масквы сваю працу — бюст Леніна. Юныя ўмельцы з Магілёўскага дзіцячага дома № 6 па-майстэрску выканалі для музея партрэт маленькага Валодзі Ульянава. Сваю карціну «Апошняе падполле Ул. І. Леніна» падарыў музею глускі мастак І. Булгакаў, карціну «Ленін у Кастрычніку» — бабруйскі мастак І. Лагода.

Прыслалі свае ўспаміны для музея старыя бальшавікі, што ўдзельнічалі ў Кастрычніцкай рэвалюцыі і сустракаліся з Ул. І. Леніным, людзі, якія змагаліся за ўстанаўленне і ўмацаванне Савецкай улады на Магілёўшчыне.

Стэнд «Піянерскі летапіс» адлюстроўвае гісторыю піянерскай арганізацыі Магілёва. На ім унікальныя фатаграфіі 20-х гадоў: магілёўская дружына юных піянераў пры павятовым камітэце камсамола, курсы важатых сельскіх піянерскіх атрадаў... Некаторыя з наведвальнікаў пазнаюць на пажоўклых фатаграфіях саміх сябе. Былыя піянеры сталі камсамольцамі, потым камуністамі. Яны ўзводзілі карпусы новабудоўляў першых пяцігодак, са зброяй у руках абаранялі свабоду і незалежнасць сваёй радзімы ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

З фатаграфій глядзяць юныя твары. Гэта піянеры-падпольшчыкі з рабочага пасёлка завода штучнага валакна: Саша і Вася Стралецкія, Валя Путранкоў, Толя Губарэвіч, Саша Жабыка. Яны пісалі і распаўсюджвалі лістоўкі, здабывалі зброю і збіралі разведвальныя звесткі для партызан. Усе яны загінулі смерцю мужных у засценках гестапа, але не выдалі тых, з кім былі звязаны. У іх юных сэрцах гарэў ленінскі агонь. Матэрыял пра піянераў-падпольшчыкаў сабралі арганізатары музея.

У раскладзеных на стале альбомах адлюстраваны сённяшнія справы піянерскага атрада. Дзеці збіраюць металалом, абсталёўваюць спартыўныя пляцоўкі. Яны добра вучацца, растуць сапраўднымі ленінцамі. Ім выпала найвялікшае шчасце будаваць камунізм, жыць пры камунізме.

Агляд экспазіцыі закончаны. Экскурсавод запрашае паслухаць запісаны на грамафонную пласцінку голас Ільіча. У прыціхлым пакоі гучаць палымяныя, перакананыя сваёй мудрай прастатой словы ленінскай прамовы «Што такое Савецкая ўлада?»

Развітваемся з Уладзімірам Іванавічам Багайчуком, дзякуем яму за добрыя справы, за карысную ініцыятыву. І думаем: як добра было б, калі б у кожным доме былі такія людзі, такія энтузіясты грамадскіх спраў, як гэты нястомны шукальнік новага.

Я. ТАРАСАЎ.

г. Магілёў.

Каля чатырохсот работнікаў абласнога і рэспубліканскага партыйнага і савецкага актыву другі год наведваюць заняткі універсітэта культуры, арганізаванага Мінскім гаркомам КПБ. Правёўшы папярэдне тэарэтычны курс па асновах розных відаў мастацтва, універсітэт перанёс свае заняткі ў творчыя саюзы і мастацкія ўстановы. Нядаўна яго слухачы пабывалі ў Дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце, дзе яны пазнаёміліся з выхаваннем маладых артыстаў і мастакоў.

НА ЗДЫМКУ — выкладчык кафедры графікі С. ГЕРУС знаёміць слухачоў універсітэта культуры з работамі студэнтаў мастацкага факультэта.

АГЛЯДАЮЧЫСЯ НА ПРОЙДЗЕНАЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

лы зняволеных народаў. Спыніць гэты рух да свабоды немагчыма— гэта галоўная думка, якую аўтар імкнуўся перадаць. Вельмі вялікую і складаную задачу ўзяў у гэтай рабоце на сябе С. Селіханаў. Многае яму ўдалося здзейсніць. Шмат удалага і ў трактоўцы фігуры негра, і ў непакорлівасці, якой павявае ад усёй фігуры. Але хацелася б бачыць гэты твор больш дасканалым па форме.

Запамінаецца сваёй задумай кампазіцыя Марка Робермана — вобраз беларускай ракі Нёман. Скульптар неяк па-свойму вырашыў гэтую тэму. З імклівых хваль раптам вырысоўваецца магутная галава, якая ўвасабляе сабой сівы, адвечны Нёман. Я не хачу сцвярджаць, што гэта канчаткова знойдзены вобраз ракі. Але такая спроба надзвычай цікавая па свайму вырашэнню. Мне хацелася б убачыць гэтую работу не ў мармурнай крошцы, а ў цвёрдым матэрыяле. Думаецца, што яна стала б яшчэ больш цікавай і яркай, як, скажам, бронзавая галоўка «Варатар» Паўла Белавусава.

«Варатар» — больш партрэтная скульптура, але разам з тым у ёй ярка выяўлены жанр. Гэта не партрэт нейкага пэўнага варатара, якога мы ведаем. Не, гэта іменна той хлапчук, якіх многа, што мараць стаць варатарам, а магчыма і варатарам рэспублікі, горада. Адным словам, мужны і смелы хлапчук. Вось яго і паказаў П. Белавусаў. І, мне здаецца, зрабіў гэта вельмі выразна і скульптурна.

Заслугоўвае ўвагі і работа Васіля Палійчука «Маці партызан». Асабліва—партрэт самой жанчыны. У ім ёсць і веліч і высакароднасць. Менш удалыя вобразы дзяцей. Дзве схіленыя да плячэй маці галавы партызан не надаюць кампазіцыі належнай мужнай і непераможнай сілы. Наадварот, яны ствараюць нейкі мінорны настрой. У выразах іх твараў—смутак. Яны нібыта развітваюцца з маці. Гэта няправільная трактоўка самой кампазіцыі, бо яны павінны быць з ёю неразлучныя. Яны ж абаронцы сваёй маці. Гэта ж не проста партрэтная група, а сімвалічная кампазіцыя. А сімвал павінен быць ясны. Не было ж такога ў час Вялікай Айчыннай вайны, каб сыны пакінулі маці-Радзіму. Таму ў самой кампазіцыі, я лічу, ёсць нешта памылковае.

Разам з тым майстэрства лепкі фігуры В. Палійчука з кожным годам расце, паглыбляецца пачуццё формы. Яна становіцца ўсё больш жывой і значнай.

Другая яго работа, экспанаваная на Усесаюзнай выстаўцы, — група «Мы патрабуем міру». Яна, безумоўна, вельмі добра задумана, але ў трактоўцы сюжэта і кампазіцыйным вырашэнні натуралістычная. Чалавек без ног сядзіць у калясцы, якую цягне жанчына. Гэта ілюстратыўнае, нескульптурнае вырашэнне кампазіцыі, хоць выразнае з пункту погляду рэчаіснасці. Але ў скульптуры рэальны факт павінен выглядаць больш значным, абагуленым.

Два маладыя мастакі—А. Анікейчык і Г. Мурамцаў паспрабавалі стварыць скульптурны партрэт Уладзіміра Ільіча Леніна. Вобраз Леніна настолькі дарагі кожнаму савецкаму чалавеку, што імкненне мастака адлюстраваць яго па-свойму зразумелае. Кожны скульптар, які толькі навучыўся ляпіць, абавязкова звяртаецца да гэтага вобраза. Але ён настолькі шматгранны і вялікі, што цяжка знайсці яго ўсеабдымнае абагуленае вырашэнне. Таму, відаць, правільна будзе сказаць, што твор маладых скульптараў—гэта не закончаны партрэт, а толькі спроба зрабіць партрэт. У ім ёсць некаторыя якасці, што заслугоўваюць увагі, але ў самой яго трактоўцы вялікай выразнасці пакуль што не адчуваецца. Я глыбока пераканаў, што здольнасці гэтых двух скульптараў яшчэ будуць раскрыты ў наступных работах.

Што датычыць графікі, паказанай на выстаўцы 1961 г., дык, на маю думку, яна стала значна лепшай. В. Ціхановіч, А. Паслядовіч, А. Тычына, А. Кашкурэвіч, П. Дурчын, А. Марыкс, Б. Малкін, А. Волкаў, Я. Тарас, Р. Ганцэвіч, мастакі тэатра і кіно стварылі, мне здаецца, творы на больш высокім узроўні, чым у папярэднія гады.

Гэта можна сказаць не толькі пра адзначаных мастакоў. Бадай усе беларускія мастакі і скульптары працавалі сёлета на больш высокім, чым у мінулым, узроўні, вастрэй адчувалі сваю адказнасць перад сучаснасцю. Яны не маглі заставацца ў баку ад тых вялізарных задач, якія паставіў XXII з'езд КПСС, таму імкнуліся ўваходзіць у самую гушчу кіпучага жыцця, імкнуліся стаць прапагандыстамі высокіх маральна-грамадскіх якасцей чалавека камуністычнага грамадства.

Але і сам мастак мусіць быць носьбітам гэтых якасцей. Яго адносіны, погляд на жыццё павінны быць адкрытымі. Пра гэта варта падумаць тым мастакам, якія да сённяшняга дня сядзяць у майстэрнях і ў адрыве ад жыцця штосьці эксперыментуюць і прабуюць. Сёння ўжо цяжка здзівіць гледача якой-небудзь старой сажалкай ці вірам, якія непараўнальна вышэй па якасці намаляваны мастакамі мінулых стагоддзяў; або фатаграфічна абыякавым, але тэхнічна дасканалым выкананнем якой-небудзь прыгожай галоўкі, у якой не відаць ні дыхання жыцця, ні руху інтэлекту. І ўжо, вядома, не здзівіш гэткай заліхвацкай, шырока напісанай мазанінай, у якой цяжка разабрацца нават самому мастаку, тым больш гледачу.

Я не магу ўявіць сабе мастака, які б не задумаўся, якім павінна быць мастацтва заўтрашняга дня. Відаць, усе мы разумеем, што творы заўтрашняга дня будуць яшчэ ярчэй адлюстроўваць працу і жыццё савецкага чалавека, будзе паўней выказана інтымнае і суб'ектыўнае, таму што радасць грамадскай працы стане асабістай радасцю чалавека.

Выстаўкі 1961 года сведчаць аб тым, што агульнае імкненне выяўленчага мастацтва ісці па лініі ўзаемнага ўзбагачэння. Жыццё ўзбагачае мастака, а мастак сваімі творамі ўзнімае яго прыгажосць. У мастака ўсё менш і менш магчымасці жыць адасоблена. Ён павінен знаходзіцца ў самой гушчы рэчаіснасці. Творчая дзейнасць чалавека камуністычнага грамадства вабіць мастака, і ён не можа адысці куды-небудзь у бок ад кіпення жыцця.

У новым, 1962 годзе, хочацца пажадаць маім сябрам-мастакам—адкінуць усё струхнелае, застарэлае і, узяўшы на ўзбраенне ўсё здаровае і цудоўнае, што было створана ў галіне сацыялістычнай культуры і мастацтва, смела ісці наперад.

ПАСТАНОВА ЁСЦЬ. А ДАЛЕЙ ШТО?

Нядаўна мне давялося быць у некалькіх народных тэатрах на Гомельшчыне. Знаёміўся я з некаторымі імі раней і цяпер зноў перажыў радаснае хваляванне. Радавала тое, што тэатральным мастацтвам захоплены ўсе. Сямідзесяцігадовы пенсіянер і семнаццацігадовая дзяўчына, інжынер і просты рабочы з чыстым сэрцам шчыра цягнуцца да сцэнічнага мастацтва, аддаючы яму свой талент, вольны час, не патрабуючы ніякай узнагароды. Спяшаецца вечарамі на рэпетыцыю маці, пакінуўшы дома дзяцей, проста з работы ідзе ў клуб бацька, а за ім часта і ўся сям'я. Куды? Дзеля чаго? Дзеля радасці тых, хто будзе сядзець у зале.

Артысты народных тэатраў ідуць, едуць, не зважаючы на холад, дождж, за дзесяткі кіламетраў выконваць свой пачэсны абавязак. Вязуць жа з сабою адтуль вялікую радасць у сэрцы і шчырую ўдзячнасць людзей.

Ці ж гэта не рысы людзей нашага заўтра? Ці ж гэта не з'ява блізкага камунізма? Вось гэта і радуе.

Але многае яшчэ і засмучае. Амаль усе кіраўнікі народных тэатраў адчуваюць недахоп добрых п'ес. Таму ў іх няма цвёрдых рэпертуарных планаў. Сцэнічныя творы часам выбіраюцца стыхійна, выпадкова, без пэўнай мастацкай і выхаваўчай мэты.

Ды гэта і не дзіва. Паспрабуйце, напрыклад, у Рэчыцы ці іншых раённых цэнтрах Гомельшчыны знайсці добрую сучасную п'есу, каб яна падыходзіла калектыву і не вельмі часта паўтаралася ў іншых тэатрах. Вельмі цяжка.

Абласны Дом народнай творчасці таксама не спяшаецца набываць і размнажаць новыя п'есы.

Думаецца, надышоў час выдаваць альманах беларускай драматургіі, каб кожная новая беларуская п'еса своечасова даходзіла да народных тэатраў.

Народным тэатрам пара выяўляць і мясцовых аўтараў, ствараць сваю ўласную драматургію. Справа гэта рэальная, ды і кіраўнікі народных тэатраў — вопытныя рэжысёры, якім пад сілу давесці твор пачынаючага аўтара да сцэны.

Прыемна адзначыць, што такі пачын зроблены ўжо Гомельскім народным тэатрам Палаца чыгуначнікаў імя Леніна. Ім пастаўлена на сцэне п'еса аб жыцці і баявой дзейнасці слаўнай дачкі беларускага народа Веры Харужай, напісаная мясцовым аўтарам. Спектакль «Вера Харужая» хвалюе і радуе. Ён заслугоўвае быць паказаным у Мінску, як прыклад добрай ініцыятывы тэатра.

Вельмі цяжкія ўмовы ў многіх тэатраў і з памяшканнямі. Бабруйскі народны тэатр клуба мясцовай прамысловасці ўжо трэці год рыхтуе свае спектаклі ў маленькім пакойчыку і паказвае іх на чужых пляцоўках. Але ў іх хоць ёсць надзея—будуецца новы клуб. Што ж сказаць пра Рэчыцу? Тут зусім справы з памяшканнем дрэнныя. Пад клуб перабудавана старая царква, якая вось-вось развaліцца. У мэтах бяспекі глядзельная зала ўжо два гады як закрыта. Народны тэатр і гурткі самадзейнасці размешчаны ў невялічкіх пакойчыках побач.

Калі ў Рэчыцы перашкаджаюць аб'ектыўныя прычыны, дык у Мазыры іх няма. Там ёсць добрае памяшканне былога абласнога тэатра, але Народны тэатр чамусьці запхнулі ў Дом культуры, які знаходзіцца тут жа пад адным дахам.

Што ж робіцца ў памяшканні тэатра? Паказваюць фільмы. На сеансах бывае не больш паўсотні гледачоў і то не заўсёды, бо побач вялікі шырокаэкранны кінатэатр і шмат клубаў са сваімі кінаўстаноўкамі. Народнаму ж тэатру сказалі — не пусцім, толькі смецце станеце разводзіць. Хочаце паказаць спектакль — заплаціце грошы, як робяць усе прыезджыя тэатры.

Трэба сказаць, што гэтую справу можна было б лёгка вырашыць, але мясцовыя арганізацыі яшчэ не знайшлі дарогі ў свой Народны тэатр і забыліся, што яму патрэбна добразычлівая падтрымка.

На шчасце, гэта назіраецца пакуль што толькі ў Мазыры, а ў іншых гарадах мясцовае кіраўніцтва — лепшы сябра свайго Народнага тэатра і аказвае яму вялікую практычную дапамогу.

Самым балючым і нявырашаным засталося пытанне вызвалення для спектакляў людзей з вытворчасці. Асабліва гэта прыкметна таксама ў Мазыры.

У спектаклі «Лявоніха на арбіце», пастаўленым мазыранамі, стылявы разнабой, адсутнасць ансамбля і іншыя недахопы. Рэжысёр Н. Палтарацкі і сам усё гэта бачыць, але што зробіш, калі нават на генеральную рэпетыцыю ён не можа сабраць усіх удзельнікаў, якія працуюць у розных зменах.

Амаль ва ўсіх самадзейных калектывах, у якіх давялося быць, зусім не наладжана творчая вучоба і не відаць для яе ніякіх перспектыў. А ў многіх выпадках гэтая вучоба самадзейным выканаўцам вельмі неабходная. У тым жа самым Мазыры рэжысёру давялося самому грыміраваць артыстаў, бо самі яны не ўмеюць.

Добра зрабілі ў Гомельскім народным тэатры. Там на два гады далучылі ўвесь калектыў да курсаў тэатральнага мастацтва пры абласным Доме народнай творчасці.

Тут дарэчы будзе папракнуць і Гомельскі абласны тэатр. Ён часта бывае ў Мазыры са сваімі выязнымі спектаклямі, але нічым не памагае Народнаму тэатру.

У канцы мінулага года калегія Міністэрства культуры БССР вынесла добрую пастанову аб паляпшэнні работы народных тэатраў. У ёй прадугледжана дапамога ім з боку абласных і рэспубліканскіх тэатраў і многае іншае. Добра было б ужо цяпер пачаць праверку, як выконваецца гэтая пастанова. Бо падобна на тое, што яна існуе пакуль што толькі на паперы.

С. ПЯТРОВІЧ.

Кнігі 1962 года

У пачатку года аматараў мастацкай літаратуры звычайна цікавіць традыцыйнае пытанне: якія кнігі выйдуць з друку, што новае напісалі пісьменнікі рэспублікі? Мы звярнуліся ў Беларускае дзяржаўнае выдавецтва і папрасілі расказаць пра кнігі, якія хутка атрымаюць чытачы. Нам паведамілі наступнае.

План гэтага года вялікі. Да выдання намечана 675 назваў сацыяльна-эканамічнай, масава-палітычнай, мастацкай, дзіцячай, музычнай літаратуры агульным памерам звыш трох тысяч аркушаў. План адрозніваецца ад леташняга не толькі колькасцю назваў. Сёлета да выдання намечаны брашуры і кнігі па прапагандзе матэрыялаў і рашэнняў XXII з'езда КПСС і XXV з'езда КПБ. Маецца на ўвазе серыя папулярных брашур «Гутаркі аб новай Праграме КПСС», аўтары якіх распрацавалі тэмы — «Вялікая праграма пабудовы камунізма», «Камунізм — светлае будучае чалавецтва», «Шлях савецкай вёскі да камунізма» і іншыя. Запланавана серыя брашур, у якіх наватары прамысловасці, будаўніцтва і транспарту рэспублікі раскажуць аб сваім творчым шляху, аб метадах працы.

Складзены вялікі план выпуску мастацкай літаратуры. З серыі «Зборы твораў» падпісчыкі атрымаюць 4, 5 і 6 тамы Я. Коласа. Прыкладна ў сярэдзіне года на паліцы кнігарань паступяць паэмы Я. Купалы, выбраныя апавяданні Ц. Гартнага, «Беларускія народныя песні», аднатомнікі вершаў М. Машары, А. Русецкага, п'есы В. Вольскага і творы іншых вядомых беларускіх пісьменнікаў.

Намечана выдаць вялікую колькасць новых кніг. Амаль што ўсе рукапісы ўжо атрыманы ад аўтараў і знаходзяцца ў партфелі выдавецтва. Сярод іх зборнік апавяданняў і нарысаў аб сучаснасці Я. Брыля, раман «Людзі на балоце» І. Мележа, зборнік апавяданняў «А ў полі вярба» М. Ткачова, кнігі вершаў «Высокія хвалі» П. Броўкі, дылогія «Партызаны» А. Адамовіча. Старэйшы беларускі пісьменнік М. Лынькоў неаднаразова быў у Злучаных Штатах Амерыкі. Аб хвалёным «амерыканскім ладзе жыцця», барацьбе прагрэсіўных сіл ЗША за правы чалавека і расказваюць новыя апавяданні М. Лынькова.

Гераічнай барацьбе савецкага народа супраць фашысцкай навалы ў гады Вялікай Айчыннай вайны прысвечана многа кніг (запіскі А. Акушэвіча, аповесці В. Быкава, раманы Ул. Карпава і А. Кулакоўскага, аповесць Р. Няхая), але ёсць і творы пра гераічную працу савецкіх людзей у мірныя дні. Гэта—аповесць і апавяданні Я. Ермаловіча, раман І. Пташнікава «Чакай у далёкіх Грынях», байкі Э. Валасевіча, вершы К. Кірэенкі, П. Панчанкі.

Сёлета чытачы пазнаёмяцца з новымі імёнамі, выйдуць з друку першыя кнігі празаікаў і паэтаў М. Кругавых, В. Матрошына, М. Стральцова, М. Супрун, В. Вярбы, А. Вярцінскага, В. Маеўскага, Ю. Лакербая і інш.

Гадавіне ўтварэння СССР прысвечаны зборнік «У братняй сям'і».

Пытанням літаратуразнаўства і крытыкі прысвечана дзевяць кніг. Сярод іх «Дзень сённяшні» Ю. Канэ, «Літаратурныя партрэты і нарысы» Ул. Калесніка. Манаграфію, прысвечаную творчасці К. Чорнага, напісаў І. Кудраўцаў, кнігу пра сатыру К. Крапівы—А. Макарэвіч.

Як і ў мінулыя гады будуць друкавацца творы пісьменнікаў народаў СССР, сацыялістычных краін.

Шмат кніг атрымаюць юныя чытачы. Рэдакцыя дзіцячай літаратуры запланавала выданні казак, вершаў, апавяданняў і аповесцей вялікімі тыражамі.

НІКОЛІ Я НЕ ДУМАЎ, што звычайнае, крыху нават празаічнае слова «штуршок» мае мноства самых нечаканых і самых разнастайных адценняў. І ужо зусім не ўяўляў, што яно можа прывесці чалавека ў стан гэткага лірычна-ўзнёслага замілавання.

«Штуршок» і... замілаванне...

Гэтыя радкі я пішу ўжо ў новым, 1962 годзе. А дзён дзесяць назад — яшчэ ў тым, дарагім нашаму сэрцу «старым» годзе, я разам з мноствам знаёмых і незнаёмых людзей з хваляваннем чакаў, калі будзённае, празаічнае слова «штуршок» набудзе сваё новае пачуццёвае гучанне. Было гэта ў Белазёрску — юным і ўжо слаўным горадзе будаўнікоў Бярозаўскай ДРЭС. Тым ранкам, калі я прыехаў на будоўлю, на вялізным стэндзе ззяла агністае: «Памятай! Да пуску першага блока засталося 005 дзён». Успомніўся дзень, калі на будынку галоўнага корпуса быў упершыню выстаўлены гэты стэнд; успомнілася, як штодня мяняліся лічбы — і ўсё ж яны па-ранейшаму заставаліся трохзначнымі: (150, 145 дзён); як у гэтым своеасаблівым календары — напамінку аб пачэсным абавязацельстве па датэрміноваму пуску першага блока электрастанцыі — з'явіўся першы нуль (099 дзён). І вось нарэшце — 005 дзён.

Пяць дзён! Адказныя, поўныя працоўнага напружання і працоўнага гераізму, дні. І ва ўсіх на вуснах адно і тое ж кароткае слова «штуршок» — першы штуршок магутнай турбіны. Гэтым жыла ўся будоўля. «Першы штуршок» набыў сімвалічнае гучанне: першая пульсацыя магутнага сэрца электрастанцыі, пераможны фініш вялікіх людскіх намаганняў.

Я надоўга запомню апошнюю ноч перад гэтым першым штуршком. Многія не спалі. Мой сусед па пакою інтэрната — маладзенькі інжынер, захапляючыся магутнасцю турбіны, сказаў:

— Хіба жартачкі: уся [illegible] Расія заўтра штурхацца будзе!

І я непрыкметна запісаў той выраз. А назаўтра, зайшоўшы ў пакой, на дзвярах якога была прыклеена сціплая паперка «Пускавая камісія», пачуў, як старшыня камісіі крычаў у тэлефонную трубку:

— Як толькі штурханёмся — адразу пазваню!

Я ўсміхнуўся («штурханёмся»!) і палез у кішэню па блакнот.

Але раней, чым мы «штурхануліся», была яшчэ адна радасная падзея: прадуванне катла. Яно прайшло паспяхова, і калі над высачэзным комінам закруціўся шызы дымок, пачуліся радасныя воклічы: «Пайшла!» Праўда, электрастанцыя яшчэ не «пайшла». Настаў апошні перад пускам турбіны. А потым... Не, я ніколі не чуў, каб слова «штурханулі» вымаўлялася з такім радасным натхненнем!

СВЯТЛО БЕЛАЗЁРСКА

Ул. ДАДЗІЁМАЎ

...Напярэдадні Новага года рэспубліканскія газеты прысвяцілі цэлыя старонкі працоўнаму подзвігу Бярозаўскай ДРЭС — датэрміноваму пуску першага блока электрастанцыі. Работы былі завершаны за рэкордна кароткі тэрмін. Выступаючы на мітынгу ў Белазёрску, сакратар Брэсцкага абкома партыі тав. Смірноў так і сказаў:

— Будаўнікі Бярозаўскай ДРЭС устанавілі своеасаблівы рэкорд — яны выканалі цыкл складанейшых работ за 10 месяцаў, замест 16.

Памятаю: у лютым, на тым месцы, дзе цяпер узвышаецца будынак электрастанцыі, быў яшчэ катлаван: у тым жа лютым мантажнікі паставілі першую калону; крышачку пазней я бачыў, як на вяршыню каркаса ўзнялі вялізную ферму — «дах». А ў снежні... электрастанцыя дала ток.

Казка? Цуд? Не, яшчэ адна характэрная адзнака нашага велічнага часу. Бярозаўская ДРЭС будавалася новым прагрэсіўным метадам — збіралася, манціравалася са зборнага жалезабетону.

...Бярозаўская ДРЭС дала ток. Гэта — радасць для ўсяго нашага народа. Гэта — і мая асабістая радасць. Прызнацца, калі два гады назад я ўпершыню прыехаў на Бярозаўскую ДРЭС, то яшчэ не ведаў, што менавіта гэтая будоўля «прысушыць» маё сэрца. Мяне цікавілі старыя знаёмыя па Васілевіцкай ДРЭС — экскаваташчыкі Фіша Задруцкі і Яўген Валько. Пераехаўшы на новую будоўлю, яны і тут паказвалі высокія ўзоры працы. Пазней я часта прыязджаў у Белазёрск, сустрэў тут шмат цікавых людзей.

Сёння ўся рэспубліка ведае прозвішчы тых, хто сваёй самааддана працай забяспечыў датэрміновы пуск першага блока Бярозаўскай ДРЭС — самай магутнай электрастанцыі Беларусі. Сярод іх — мае старыя знаёмыя: і той жа Фіша Задруцкі, і той жа Яўген Валько, і той жа Міхаіл Сярмяжка. Ветэраны будоўлі — яны пачыналі яе. У кожнага з іх свой характар, свая біяграфія. Фіша Задруцкі—сціплы, нават сарамлівы чалавек, расказваў мне некалі, як «збаламуціла» яго жонка, прымусіла «кінуць» любімую работу. Было гэта на Васілевіцкай ДРЭС. І так ішла добрая слава аб экскаватаршчыку Фішу Задруцкім. Потым слаўны экскаватаршчык — пацягнула жонка ў Жодзіна, дзе пуставала, трухлела ўласная хата. Стамілася кабета ад бясконцых вандраванняў, захацелася «пажыць, як усе людзі жывуць». Але такое жыццё аказалася занадта цяжкім для Фішы Задруцкага — нешавала ў гэтым спакойным, уладкаваным жыцці... экскаватара. Сапраўды— што за жыццё без любімай справы! Змарнеў Фіша душой. Маўчаў. Але жонка ўсё разумела. Не вытрымала, сама прапанавала—прадай тую хату, каб і не спакушала больш.

Зрэшты, я ўжо расказваў пра гэта раней. Сёння магу толькі дадаць, што ёсць у Фішы і цудоўная трохпакаёвая кватэра, і матэрыяльная, і душэўная уладкаванасць. Фіша Задруцкі — адзін з самых паважаных людзей на будоўлі, ударнік камуністычнай працы.

А цяпер некалькі слоў пра новых знаёмых. Першы сярод іх — Альберт Аляксандраў. Алік. Бацька дваіх дзяцей: старэйшаму напярэдадні пуску электрастанцыі споўніўся годзік, малодшаму — два тыдні. Карэнныя белазёрскія жыхары. А бацька ніяк не дачакаецца саліднага — «Альберт Аляксандравіч». Ён для ўсіх — Алік. Чым жа ён скарыў мяне? Сваёй чысцінёй, харастаўм душы, шчырасцю. Малады інжынер — мантажнік, учарашні выпускнік політэхнічнага інстытута, ён увабраў у сябе многія выдатныя рысы нашай моладзі.

Такіх, як ён, — безліч на будоўлі. Гэта — і Міша Марцюхін, брыгадзір брыгады камуністычнай працы, той Марцюхін, што разам са сваімі сябрамі забяспечыў узорны мантаж катла; гэта і турбініст Вадзім Чырва — маладзенькі хлопец, які пабываў ужо на многіх будоўлях, стаў высокім спецыялістам сваёй справы; гэта і тыя ж «дзесяцікласнікі»...

З імі, «дзесяцікласнікамі», я пазнаёміўся перад самым пускам электрастанцыі. Віктар Чайка — камсорг будоўлі паказаў мне невялічкае пісьмо. Вось яно:

«Дарагія таварышы, камсамольцы Бярозаўскай ДРЭС! Мы з радасцю сустрэлі вестку аб тым, што вы згодны прыняць нас у сваю працоўную камсамольскую сям'ю. Наш калектыў класа невялікі — 18 чалавек, усе камсамольцы і ўсе вырашылі паехаць на будоўлю. У нас цяпер гарачая пара: хутка экзамены на атэстат сталасці. Мы прыкладзём намаганні, каб усе вучні нашага класа паспяхова здалі экзамены. Мы разумеем, што цяжкасці і ў рабоце і ў жыцці нам сустрэнуцца. Мы ж так мала ведаем, і працоўнага і жыццёвага вопыту ў нас няма. Але мы ўсе шчыра жадаем працаваць, беларучак у нашым класе няма. Упэўнены, што тыя, хто побач з намі будуць, старэйшыя таварышы, дапамогуць нам. Мы абяцаем стаць дастойнымі членамі ўдарнай камсамольскай будоўлі».

Пісьмо было датавана 16 маем 1961 года.

— Чаму ты мне раней не сказаў, Віктар?

Пачаў расказваць: у камітэт прыйшло пісьмо. Выпускнікі Галынкаўскай сярэдняй школы пісалі аб сваім жаданні прыехаць усім класам на будоўлю. Ён, Віктар, адразу паслаў адказ — прыязджайце. І яны, здаўшы экзамены, прыехалі — усім класам.

— Ну, а далей?

— А што далей — працуюць,— усміхнуўся камсорг. — У адной брыгадзе. Тынкоўшчыкі. Днямі разрады атрымалі.

Я пайшоў да «дзесяцікласнікаў», як іх называюць на будоўлі. Яны ўсёй брыгадай заканчвалі апошнія работы ў пакоях трохпавярховага жылога дома. Спачатку я размаўляў з брыгадзірам — Марыяй Васільеўнай Болбас, кадравай работніцай, якая абучала «дзесяцікласнікаў». Яна гаварыла аб сваіх выхаванцах з такой любоўю і пяшчотай, што, яшчэ не пазнаёміўшыся з імі, я ўжо загадзя радаваўся за іх. А калі ўбачыў іх усіх разам — у пустым, яшчэ не прыбраным няўтульным пакоі, дзе мы сабраліся, стала і ўтульна і хораша. І зноў — юнацкая чысціня, шчырасць. Я глядзеў на «дзесяцікласнікаў», размаўляў з імі і падумаў пра іншых юнакоў і дзяўчат — «стыляг», грывастых, віхлястых, брыдкіх. Аднагодкі. Але якія яны розныя! У «дзесяцікласнікаў», у Аліка, Марцюхіна, Чырвы — шэрая спецвопратка і светлыя душы. У тых «стыляг» адзенне-мадэрн і шэрыя душы. «Стыляг» значна менш, чым «дзесяцікласнікаў». Шкада толькі, што ў нашых творах мы падчас удзяляем «стылягам» значна больш месца, чым тым жа «дзесяцікласнікам».

...Некалі на старонках «Літаратуры і мастацтва» я друкаваў «Лісты з Бярозы» — допісы аб цудоўных людзях, якіх напаткаў на будоўлі. Сёння ж я пішу лісты ў Бярозу — шчырыя віншаванні з першай перамогай, найлепшыя пажаданні тым, хто зачараваў мяне сваёй адданасцю справе, багаццем сваіх душ.

На здымку — камсамолец Анатоль МАКАРЧУК. Дэмабілізаваўшыся з флоту, прыехаў на будаўніцтва Бярозаўскай ДРЭС. Па спецыяльнасці — турбініст, ён прымаў актыўны ўдзел у мантажы першай турбіны, якая ўжо дала прамысловы ток.

Фота Ф. БАЧЫЛЫ.

НАВАГОДНІЯ ВІНШАВАННІ

У адрас Саюза пісьменнікаў БССР прыйшло шмат тэлеграм ад дзеячоў літаратуры і мастацтва братніх рэспублік і краін народнай дэмакратыі. У тэлеграмах — віншаванні з Новым годам і пажаданні плённых поспехаў у працы. Азербайджанскія сябры пішуць: «Няхай наступаючы 1962 год будзе годам новых творчых поспехаў». Шчырыя словы братняй дружбы даслалі і пісьменнікі Літвы, Малдавіі, Арменіі, артысты Беларускага тэатра оперы і балета, кампазітары і музыказнаўцы БССР.

Прыйшла і такая тэлеграма: «Сардэчныя віншаванні з наступаючым новым годам і пажаданні многіх поспехаў савецкай літаратуры Беларусі і яе стваральнікам. Саюз чэхаславацкіх пісьменнікаў».

Другая тэлеграма прыйшла з Польшчы ад Галоўнага праўлення Беларускага грамадства культурнага таварыства і рэдакцыі газеты «Ніва».

Шмат тэлеграм паступіла ад прыватных асоб.

Лінагравюры мастака Н. Паплаўскай да кнігі І. Мележа «Людзі на балоце», якая выходзіць у Дзяржаўным выдавецтве БССР.

КОНКУРС НА ЛЕПШУЮ АДНААКТОВУЮ П'ЕСУ

У мэтах узбагачэння рэпертуару самадзейных драматычных калектываў і народных тэатраў творамі на сучасную тэму, газета «Літаратура і мастацтва» разам з Рэспубліканскім Домам народнай творчасці аб'яўляюць конкурс на лепшую аднаактовую п'есу.

На конкурс прымаюцца п'есы, не апублікаваныя ў друку, не перададзеныя па радыё і тэлебачанню, а таксама не пастаўленыя на сцэне.

За лепшыя п'есы ўстанаўліваюцца прэміі:

адна першая — 500 руб.
дзве другіх — па 300 руб.
тры трэціх — па 200 руб.
тры заахвочвальных — па 100 руб.

Лепшыя п'есы будуць надрукаваны ў газеце і набыты РДНТ з аплатай па існуючых стаўках.

Конкурс праводзіцца з 5 студзеня па 1 кастрычніка 1962 г.

Рукапісы дасылаць па адрасу:

Мінск, вул. Захарава 19, рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва», з адзнакай «на конкурс».

ЖУРЫ КОНКУРСУ

Пашкевіч Н. Е.—галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва»—старшыня, Талачынская А. І. — дырэктар РДНТ, намеснік старшыні.

Члены журы: Рамановіч Я. С., Няфёд Ул. І., Губарэвіч К. Л., Пацехін В. В., Гурыч С. Я., Сабалеўскі А. Я., Вішкароў Б. Я.

ВЫПРАБАВАННЕ ЧАСАМ

Д. БАРОДЗІЧ

Некалькі месяцаў назад Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпусціла на рускай мове кнігу Платона Галавача «Дзве аповесці». Коратка раскажу аб незвычайным лёсе гэтай кнігі.

У пачатку 1935 года газета «Літаратура і мастацтва» паведаміла, што Платон Галавач працуе над новай аповесцю «Смерць і нараджэнне». Далей указвалася, што твор будзе напісаны па матэрыялах партызанскага руху на Случчыне. 7 лютага 1936 года ў пісьме супрацоўніку выдавецтва Е. Кантару пісьменнік паведаміў, што аповесць закончана і будзе друкавацца пад назвай «Носьбіты нянавісці». Надрукаваўшы яе ў майскім нумары (1936) часопіса «Полымя рэвалюцыі», П. Галавач пачаў працаваць яшчэ над адной аповесцю на тэму грамадзянскай вайны—«Яны не пройдуць», якую праз год надрукаваў у тым жа часопісе.

Чытачы цёпла сустрэлі новыя творы пісьменніка, і ён вырашыў іх падрыхтаваць да выдання асобнай кнігай. З пісем П. Галавача нам вядома пра настойлівае жаданне патрабавальнага мастака яшчэ раз вярнуцца да напісанага. У пісьме ў выдавецтва ён просіць даць некалькі дзён, каб папрацаваць над аповесцю «Носьбіты нянавісці». «Яшчэ раз перапішу некаторыя яе раздзелы», — так П. Галавач тлумачыў прычыну сваёй просьбы, і гэта як нельга лепш вызначае творчыя пазіцыі пісьменніка, гаворыць аб тым, што ён праяўляў незвычайную патрабавальнасць да сябе.

І вось пасля значнай перапрацоўкі аўтар у чэрвені 1937 года здае кнігу «Дзве аповесці» ў Белдзяржвыдавецтва. Але... там яе бракуюць і вяртаюць рукапіс, далейшы лёс якога, на жаль, яшчэ невядомы. У той жа час кніга ў аўтарызаваным перакладзе Я. Мазалькова ў жніўні 1937 года ўжо была гатова да выпуску ў свет на рускай мове, як аб гэтым у той жа час паведамляла «Литературная газета».

Але ўбачыць свет і на рускай мове «Дзвюм аповесцям» доўга было не суджана. Аўтарызаваны рукапіс кнігі захаваўся і быў знойдзены аўтарам гэтых радкоў у Цэнтральным дзяржаўным архіве літаратуры і мастацтва пасля выхаду «Збору твораў» П. Галавача ў 1958 годзе, дзе абедзве аповесці надрукаваны па першых часопісных публікацыях. Дзяржаўнае выдавецтва БССР праявіла добрую ініцыятыву, адразу ж прыняўшы рукапіс да вытворчасці і выдаўшы кнігу ў такім выглядзе, як яна была падрыхтавана аўтарам. Такая кароткая гісторыя выхаду на рускай мове «Дзвюх аповесцей».

Зварот П. Галавача да гістарычнага мінулага нашай Радзімы не быў выпадковасцю. Тэма рэвалюцыі і грамадзянскай вайны ў канцы 30-х гадоў набыла палітычна вострае, актуальнае значэнне. Міжнародны імперыялізм пачаў зноў рыхтавацца да знішчэння першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы, і пісьменнік-патрыёт вырашыў напісаць творы, якія расказвалі б пра нядаўняе мінулае і выклікалі гнеў і нянавісць ва ўсіх сумленных людзей.

Веліч падзей грамадзянскай вайны адлюстраваў Платон Галавач у аповесці «Носьбіты нянавісці». Гістарычна-канкрэтнае адлюстраванне рэчаіснасці, глыбокае раскрыццё рыс характараў герояў патрабавала ад аўтара паглыблення гістарызму апавядання, паказу лёсу дзейных асоб у залежнасці ад іх адносін да народа, іх паводзін у рэвалюцыйную эпоху.

У цэнтры аповесці — дзейнасць камуністаў Беларусі ў перыяд белапольскай акупацыі. Трэба было перашкодзіць польскім легіянерам даставіць да перадавой лініі платформы з французскімі самалётамі, інакш яны пагражалі непапраўнай небяспекай цэламу ўчастку фронту. Камуністы бачаць толькі адну магчымасць: любымі сродкамі знішчыць гэтае небяспечнае ўзбраенне.

Выкананне задання патрабуе вялікай рызыкі і нават ахвяр. Аднак не пра захаванне свайго жыцця, не пра ўласнае выратаванне думаюць сакратар падпольнага партыйнага камітэта Дубравец і яго таварышы. Не страх валодае іх душамі, а ўсведамленне неабходнасці выканаць заданне.

Для правядзення аперацыі па знішчэнню самалётаў партыйны камітэт прызначае пяць чалавек. Побач з рабочымі Шаўруком і Багдановічам у групу ўваходзяць польскі салдат Бараўскі і падпаручнік польскай арміі Крумінскі. Усіх іх аб'ядноўвае пачуццё партыйнага абавязку, яснае ўсведамленне мэты, самаадданасць і ўпэўненасць у поспеху.

Пасля стараннай разведкі і выпрацоўкі тактыкі дзеянняў платформы з самалётамі ўзарваны. Але ўдзельнікі групы і рад іншых камуністаў трапляюць у дэфензіву. Раскрываючы наступныя падзеі, П. Галавач пераканальна паказаў, як ва ўмовах цяжкіх выпрабаванняў правяраюцца лепшыя якасці людзей, адданых справе народа. Такімі людзьмі ў аповесці з'яўляюцца Крумінскі і яго таварышы.

У асобе Крумінскага П. Галавач стварыў вобраз станоўчага героя, вобраз камуніста, чалавека бальшавіцкай загартоўкі з уласцівым яму актыўным стаўленнем да жыцця. У адрозненне ад іншых герояў аповесці аўтар паказаў Крумінскага не толькі пры выкананні партыйнага абавязку. Шматлікія лірычныя адступленні, у якіх мы бачым маленства, асноўныя моманты жыццёвага шляху Крумінскага далі пісьменніку магчымасць шматбакова разгарнуць гэты вобраз і тым самым падкрэсліць адзінства, цэласнасць асобы героя. Яму ўласцівы гарачы запал маладосці, прага дзеянняў і барацьбы, любоў да жыцця і бясстрашнасць.

У аповесці многа яркіх эпізодаў, у якіх выяўляюцца асабістыя якасці Крумінскага. Узяць, напрыклад, апісанне расправы з палоннымі чырвонаармейцамі або вельмі моцныя па сіле мастацкага адлюстравання сцэны ў турме. Тут аўтар нідзе не змякчае вастрыні сітуацыі, пакутлівых перажыванняў, фізічнага напружання героя.

Паводзіны Крумінскага ў той момант, калі смерць наблізілася да яго, сведчаць аб яго бязмежнай адданасці справе партыі, аб нянавісці да прыгнятальнікаў. На прапанову здрадзіць і гэтым захаваць жыццё ён проста, без ценю пазёрства паўтарае адзінае слова: «Не!»

У аповесці жывуць і дзейнічаюць і іншыя камуністы. Адны з іх пададзены ярчэй, другія менш індывідуалізаваны. Але важна тое, што мы бачым цэласны вобраз партыйнага калектыву ў працэсе барацьбы.

У аповесці з усёй канкрэтнасцю паказана складаная і напружаная барацьба за шчаслівую будучыню, рэалістычна адлюстравана арганізуючая і кіруючая работа партыі. Пры гэтым пісьменнік не ўпрыгожвае падзеі, а паказвае сапраўдны трагізм асабістага лёсу некаторых герояў. Яркае пацвярджэнне гэтаму — вобраз Багдановіча. Ён праяўляе недысцыплінаванасць, спазніўшыся на выкананне задання. Але даведаўшыся, што яго таварышы арыштаваны і могуць падумаць пра яго як здрадніка, Багдановіч вырашае лепш памерці, чым праславіцца правакатарам. «...вас расстрэльваць будуць, а я ратавацца? Ды я ўсё жыццё не дараваў бы сабе гэтага», — так ён тлумачыць свой «гераізм», які асуджаецца таварышамі.

Падкупляе сваёй шчырасцю прывабны вобраз Лены. Жыццё блізка сутыкае яе з камуністамі. Сваім чулым сэрцам яна спачатку інстынктыўна, а потым усё паўней і глыбей разумее, што на іх баку праўда, і не вагаючыся становіцца на абарону заваёў рэвалюцыі.

З вялікай цеплынёй П. Галавач піша пра кіраўнікоў партыйнага падполля. Праўда, ён мала гаворыць пра іх, часта не дае нават партрэтных характарыстык. «Мужчына гадоў сарака пяці, русы, з густымі коратка падстрыжанымі вусамі», — вось і ўсё апісанне вонкавага аблічча Дубраўца. Але якія багацці пачуццяў і думак раскрываюцца перад намі, калі мы знаёмімся з ім. Дубравец — чалавек з вялікай сілай волі, патрабавальны да сябе і да людзей, стрыманы ў выказванні сваіх пачуццяў і нават крыху замкнёны. Гэтыя якасці ў той жа час спалучаюцца ў яго з душэўнай чуласцю і цеплынёй. Пра многае, напрыклад, гаворыць эпізод развітання пасля нарады па абмеркаванню плана будучай аперацыі, калі Дубравец не гаворыць вялікай прамовы, а кажа ўсяго некалькі слоў: пачуццё было мацнейшым і большым, чым словы, якімі можна было б расказаць пра яго. У Дубраўца знайшлася мужнасць, каб стрымаць свае гора і пачуцці, калі ён адмяняе дзеянні па выратаванню прыгавораных да расстрэлу камуністаў, бо лічыць бязглуздым ісці на непатрэбную рызыку.

Добра паказаны паводзіны камуністаў перад расстрэлам. За карцінай жорсткай расправы акупантаў з лепшымі сынамі народа раскрываецца вялізная светлая даль, набліжаная подзвігам загінуўшых таварышаў. Чытачу становіцца ясна, што ахвяры прынесены не дарэмна, і пагібель герояў успрымаецца як перамога, як вялікі подзвіг.

З вялікай пагардай створаны ў аповесці вобразы катаў і прыгнятальнікаў. Дарэчы, аўтар, захоўваючы гістарычную дакументальнасць, даў ворагам сапраўдныя імёны. Гэта палкоўнік Шэмет, які падпісаў 24 красавіка 1920 г. у Слуцку прыгавор аб расстрэле групы салдат і мясцовых камуністаў, а таксама—начальнік мясцовай контрразведкі Слуцка Кірыльчык.

Шэмет і Кірыльчык—маральна спустошаныя людзі, разбэшчаныя нягоднікі. Жывёльны страх перад заўтрашнім днём і лютая нянавісць да народа кіруюць учынкамі гэтых авантурыстаў. Пісьменнік знайшоў адпаведныя фарбы, каб паказаць гэтых падонкаў чалавечага грамадства. Бязглузды і смешны палкоўнік Шэмет. Пачуццё глыбокай нянавісці выклікае вобраз крывавага найміта акупантаў Кірыльчыка. Чытач ясна адчувае, што ніякія сілы не выратуюць ворагаў, якіх ненавідзяць працоўныя.

Імкненнем раскрыць арганічную знітаванасць асабістага лёсу і гістарычных працэсаў прасякнуты сюжэт і другой аповесці «Яны не пройдуць», у аснову якой таксама пакладзены падзеі грамадзянскай вайны. У гэтым творы, насычаным пафасам барацьбы, сцвярджэннем непахіснасці і трываласці перамог рэвалюцыі, як у чыстай крыніцы, адлюстравалася імкненне беларускага народа да свабоды, да ўдзелу ў вялікім працэсе сацыялістычнага будаўніцтва.

Вяртаецца з арміі ў родную вёску галоўны герой аповесці Рыгор Каленік. Амаль тры гады быў ён на вайне, двойчы паранены, узнагароджаны георгіеўскім крыжам. У ліпені 1917 г. ён уступае ў партыю і едзе на радзіму, каб згуртаваць сялян на барацьбу за ўстанаўленне сапраўднай улады народа.

Рыгор Каленік і яго паплечнікі —гэта людзі, якіх абудзіла рэвалюцыя. Яна ўскалыхнула затоеныя сілы народа. Мы бачым нараджэнне новага чалавека вёскі: ён актыўна ўдзельнічае ў рабоце сялянскага камітэта, у канфіскацыі памешчыцкай зямлі, у абароне сваіх заваёў.

Праўда, Платону Галавачу не ўдалося ў поўнай меры паказаць усю абстаноўку таго часу. Аповесці ўласціва кінематаграфічнасць, пра істотныя падзеі ў ёй гаворыцца скорагаворкай. Асобныя другарадныя вобразы пададзены статычна: пісьменнік не паказаў развіцця іх характараў, не растлумачыў з'яўлення тых ці іншых рыс у іх характары (Рагавец і інш.).

Можна сказаць, што з глыбокім пранікненнем ва ўнутраны свет героя пададзены толькі Рыгор Каленік. У яго вобразе аўтар увасобіў гераіку подзвігу, гераіку барацьбы лепшых людзей у імя ажыццяўлення вялікай мэты.

«Дзве аповесці» вабяць чытача яснасцю і прастатой, захапляюць гарачай любоўю да народа. Гэта творы, напісаныя рукой сталага майстра. Аўтар пазбягае празмернай псіхалагічнай дэталізацыі перажыванняў, вядзе апавяданне лёгка, свабодна.

У многім гэтаму спрыяла тое, што, дапрацоўваючы кнігу для асобнага выдання, Платон Галавач месцамі скараціў, месцамі дапісаў новыя сцэны, асобныя дэталі, унёс стылістычныя праўкі.

Так, аповесць «Носьбіты нянавісці» пачыналася з апісання вечарынкі ў старшыні гарадской думы. Пісьменнік у новым варыянце перад сцэнай вечара падаў малюнак агульнага становішча на фронце, што адразу пралівае святло на важнасць далейшых падзей.

Больш паўнакроўным стаў вобраз Лены. Істотную ролю ў глыбокім і ўсебаковым паказе яе жыцця адыгралі дапісаныя аўтарам асобныя, на першы погляд нязначныя, кінутыя як бы мімаходам, рэплікі, заўвагі, дэталі.

Даследаванне тэкстаў аповесцей сведчыць аб вялікай працы пісьменніка над дакладнасцю і выразнасцю кожнага сказа. Веданне жывой мовы дазволіла аўтару ў кожным канкрэтным выпадку выбраць адпаведныя вобразныя сродкі.

У першым варыянце аповесці «Яны не пройдуць» Платон Галавач так пачаў сцэну развітання Рыгора Каленіка з салдатамі: «Радасць загарэлася ў яго вачах і кранула ўсмешкай патрэсканыя губы. Ён зняў з галавы салдацкую шапку і замахаў ёю». Пісьменнік пры перапрацоўцы твора словы «загарэлася» і «зняў» замяніў сінонімамі «бліснула», «сарваў», апусціў непатрэбны тут эпітэт «салдацкую», і сцэна атрымала ўжо больш эмацыянальную афарбоўку.

Або яшчэ прыклад. У апісанні вядомай карціны Рэпіна «Крыжовы ход у Курскай губерні» быў такі сказ: «За іконай ідуць паны і сытамордыя купцы, пані з абразом, папы ў бліскучых рызах, чыноўнікі ў гузіках». А вось як выглядае гэты ж сказ у новым варыянце: «За іконай ідуць гаспадары жыцця: тоўстамордыя купцы, папы ў бліскучых рызах, чыноўнікі». Усяго некалькі штрыхоў —і мы інакш успрымаем карціну.

Трэба заўважыць, што ў перакладзе захаваліся ўсе асаблівасці індывідуальнага почырку, стылю пісьменніка. Я. Мазалькоў, які так многа зрабіў для папулярызацыі беларускай літаратуры, удумліва аднёсся да працы над тэкстам, перадаў выразнасць і мастацкую вартасць арыгінала.

На творах сапраўднага мастацтва, якія пранікнёна і непасрэдна адлюстравалі гістарычна-значныя падзеі, не асядае пыл часу. Яны хвалююць, вабяць, узбагачаюць сучаснікаў, чытаюцца з адчуваннем надзённасці. Да такіх кніг належаць і лепшыя творы Платона Галавача, сярод якіх належнае месца займаюць «Дзве аповесці».

Падзеі, факты, навіны

□ Дзяржаўны тэатр лялек БССР паставіў новы спектакль — п'есу «Сярэбраная табакерка» М. Алтухова (паводле аднайменнай аповесці Зм. Бядулі). Спектакль паставіў галоўны рэжысёр тэатра А. Ляляўскі. Музыку напісаў Ю. Семяняка. Мастацкае афармленне Л. Быкава. Спектакль будзе паказаны школьнікам у дні канікул.

□ У Еганаўскай сельскай бібліятэцы Шклоўскага раёна нядаўна падрыхтаваны выстаўкі «XXII з'езд КПСС — з'езд будаўнікоў камунізма», «Шляхі павышэння прадукцыйнасці працы ў сельскай гаспадарцы», кніжная вітрына «Пісьменнікі Савецкай Беларусі».

□ На тэрыторыі Падневіцкага сельсавета Івянецкага раёна знаходзіцца магіла вядомага беларускага пісьменніка В. Дуніна-Марцінкевіча. Насельніцтва раёна ўшаноўвае памяць пісьменніка-земляка.

Пры Падневіцкай сямігадовай школе ствараецца музей пісьменніка. Вучні назбіралі звыш 60 экспанатаў, якія расказваюць аб жыцці і дзейнасці Дуніна-Марцінкевіча. Школьнікі часта бываюць у стогадовага калгасніка Мішана Вікенцьевіча Сірундзі, які памятае аб тым, як Дунін-Марцінкевіч жыў у Люцынцы, і дзеліцца з вучнямі сваімі ўспамінамі аб пісьменніку.

□ Уступіў у строй шырокаэкранны кінатэатр у гарадскім пасёлку Гарадзея. Ён пабудаваны па праекту, распрацаваным на высокім архітэктурным узроўні. Да паслуг наведвальнікаў прасторнае фае, вялікая глядзельная зала на 400 месц, розныя дапаможныя памяшканні.

□ У Смалявічах заканчваюцца работы па будаўніцтву раённага Дома культуры. Гэты манументальны будынак завяршае ансамбль забудовы плошчы раённага цэнтра.

□ У Вілейскай гарадской бібліятэцы адбыўся літаратурны вечар. Аматары беларускай літаратуры абмеркавалі раман «Вясеннія лівні» Ул. Карпава. Аб кампазіцыі твора, яго мове і мастацкіх якасцях гаварылі рабочыя Р. Пагуда, Л. Чырвонцаў, настаўнікі А. Наркевіч, Э. Таукіна, журналіст Б. Манцэвіч і інш.

Абмеркаванні новага рамана Ул. Карпава адбыліся таксама ў зборачным цэху Мінскага радыёзавода, у Беларускім інстытуце механізацыі сельскай гаспадаркі.

«Любоў Яравая»—на студэнцкай сцэне

Драматычны гурток Брэсцкага педагагічнага інстытута імя А. С. Пушкіна ажыццявіў пастаноўку па п'есе К. Транёва «Любоў Яравая». Добра выконвала ролю Яравой Тамара Усцінава. Удалымі былі вобразы Міхаіла Яравога і матроса Швандзі ў выкананні студэнтаў Уладзіміра Беластоцкага і Генадзія Сімбірава. У астатніх ролях былі заняты студэнты: Н. Пратасава, Я. Крываль, Ул. Ерапінок, І. Няўстроева, С. Паўлюкавец і іншыя.

Драмгуртkоўцы пакажуць свой спектакль на сцэнах прадпрыемстваў горада.

С. СУПРУН,
В. ЖУКОВІЧ.

На паліцы перакладаў

Перажыўшы стагоддзі, паэма пачынальніка літоўскай літаратуры Крысціёнаса Данелайціса «Чатыры пары года», перакладзеная на беларускую мову Алексеем Зарыцкім, і сёння захапляе чытача і сваім зместам, і сваімі высокімі мастацкімі вартасцямі.

Геніяльны паэт, Данелайціс яшчэ ў сярэдзіне XVIII стагоддзя, у змрочны для заходніх літоўцаў перыяд гісторыі, адным з першых у сусветнай літаратуры зрабіў героем свайго выдатнага твора простага бураса — прыгоннага селяніна-літоўца. Яго жыццё, яго праца, яго думкі, пачуцці і складаюць змест паэмы.

Сын селяніна, чалавек вялікага сэрца, аўтар паэмы, нейкім цудам закончыўшы універсітэт, вярнуўся ў вёску і аддаваў тут трыццаць сем год. Непасрэдна сутыкаючыся са штодзённымі клопатамі і патрэбамі простага літоўца, паэт добра бачыў і разумеў клопаты і душу селяніна.

Крысціёнас Данелайціс. «Чатыры пары года». Паэма. Мінск. 1961.

ГІМН ЧАЛАВЕКУ-ПРАЦАЎНІКУ

Героі паэмы, шматлікія і непаўторныя ў сваёй тыповасці, быццам перасялены на старонкі твора з-пад саламяных мужыцкіх стрэх. Сярод іх працавітыя і гультаі, сціплыя і ганарыстыя, беражлівыя і марнатраўцы. То з пахвальбой і дабрадушным гумарам, то з іроніяй і рэзкім асуджэннем малюе аўтар іх вобразы.

Вось селянін Плаўчунас. Абмяжаваны да гаспадаркі, гэты абібок на пачастунку талакі так набраўся, што згубіў касу. Надышла новая касавіца, і Плаўчунас едзе ў горад, каб купіць новую касу.

Але... прапівае тут свайго нядошлага коніка і дабіраецца да хаты пешкі.

Вуснамі станоўчых герояў паэт бічуе гультайства і п'янства, нахлярства і беспадстаўную зухаватасць. Затое з якой павагай, з якой любасцю ставіцца ён да сумленнага, шчырага працаўніка. Прыгонны Крызас, у лапцях, у кажуху, параўноўваецца з салаўём, які, нягледзячы на свой непрывабны знешні выгляд, спявае лепш за ўсіх птушак. Па-народнаму мудрым, добрым і справядлівым паказаны селянін Лаўрас. Ён шануе зямлю-карміцельку, спагадліва ставіцца да кожнага жывога стварэння, радуецца і сонцу, і ветру, і травіцы, шкадуе, што век чалавечы такі кароткі.

Сімпатыі аўтара паэмы заўсёды на баку сялян, бо яны — стваральнікі ўсяго на зямлі. Сяляне ведаюць сабе цану і цану тым, хто, жывучы з іх працы, пагарджае імі:

Іншы панок занапала смяецца
з сялян працавітых,
Грэбуе нашаю працай, кепіць
і строіць над намі.
Быццам без нас мог бы ён, пэўна,
свой угору задраўшы,
Ці пірагі свае есці, каб гною
ў хлявах не хапала.
Што б рабілі паны, каб
пазбавілі іх селяніна?

Праз усю паэму лейтматывам праходзіць думка аб першачарговым абавязку чалавека—працаваць. Праца — аснова ўсяго. Яна крыніца матэрыяльнага дабрабыту, у ёй зарука здароўя і маральнай чысціні.

Дужыя рукі, якія ахвотна
за працу бяруцца,—
Найдаражэйшы з дароў,
што нам госпадам богам
пасланы, —

гаворыць войт Прычкус. Па-сутнасці, уся паэма — гэта гімн працы, гімн чалавеку-працаўніку.

Праўдзіва адлюстроўваючы жыццё сялян, аўтар паказвае, што іх праца — паднявольная, катаржная. Сяляне скардзяцца на бесчалавечнасць амтманаў (кіраўнікоў каралеўскіх маёнткаў.— **М. Ц.**), на непамерныя падаткі, на жорсткасць наглядчыка і прыганятага. У паэме нямала карцін, якія красамоўна сведчаць аб жудасных умовах жыцця прыгоннага, аб тым, як ён, галодны, знясілены, празваны быдлам, арэ і сее, жне і малоціць.

Узвышаючы простага працаўніка, паэт у той жа час вельмі часта гаворыць пра разбэшчанасць, бязбожнасць паноў і падпанкаў. Яны ў паэме пастаўлены ў смешныя сітуацыі, выглядаюць у вачах сялян ні на што няздатнымі, пустымі і нікчэмнымі. Праўда, памылкова лічачы ідэальным грамадскім ладам той, пры якім паслухмянымі, набожнымі сялянамі будуць кіраваць добрыя, справядлівыя паны, аўтар падае вобразы і спагадлівага чуллівага амтмана, і дружалюбнага, «свойскага» войта.

Героі твора паказаны не толькі за работай. У паэме — гэтым шырокім эпічным палатне — знайшлі адлюстраванне нацыянальныя традыцыі і звычаі, абрады і вераванні працавітага літоўца, усё гэта светлае і адушаўлёнае.

Паэма пісалася ў надзвычай трагічны для народа час. Землі, на якіх жылі заходнія літоўцы, яшчэ ў трынаццатым стагоддзі былі захоплены нямецкімі рыцарамі.

Пакутуючы пад феадальна-прыгонніцкім, нацыянальным і рэлігійным уціскам, народ бачыў пагрозу свайму існаванню. Таму на многіх старонках твора прасякнута глыбокім патрыятычным пачуццём, высмейваюцца тыя, хто пераймае і вопратку, і мову заходнікаў.

Аўтар паэмы ў поўнай меры валодае ўменнем паэтычна гаварыць аб самым, здавалася б, звычайным, будзённым. Пераважна не выходзячы за рамкі сялянскіх інтарэсаў, ён вядзе размову аб касьбе і дровах, аб вывазцы гною, аб агні і абыходжанні з ім, аб шкодзе, якую прыносяць ваўкі, і г. д. Але гэтыя звычайныя з'явы ці прадметы, асветленыя праніклівым розумам, намаляваныя зіхатлівымі паэтычнымі фарбамі, важкім і чыстым, як само сялянскае жыццё, словам, становяцца паэзіяй, вабяць сваім хараством. Вось, напрыклад, апісанне касьбы:

Мне здалося, — нібыта ўвесь
свет тут сышоўся на бітву.
Па-над лугамі пярэстымі
блiснулі вострыя шаблі...
Лямант жалобны пачуўся
з усіх паплавоў незлічоных:
Тысячы кветак на іх
толькі-толькі квітнець
пачыналі,
Тысячы іншых зусім не паспелі
яшчэ распусціцца.
Быццам сялянскія дзеці,
гулялі адны з іх, а побач,
Сівабародыя ўжо, нахіляліся
сонна другія.
Смерць тут прайшлася
з касою, парэзала травы
і кветкі...

Вялікае месца ў паэме адведзена прыродзе. Нібы жывыя істоты, з усімі ўласцівымі ім прыкметамі, выступаюць тут вясна і лета, восень і зіма. Чалавек і прырода існуюць у цеснай, непарыўнай узаемасувязі. З'яўляючыся як бы яе неад'емнымі часцінкамі, героі пераўтвараюць прыроду, чэрпаюць у ёй сілы і радасць.

Выдатны помнік літаратуры літоўскага народа — паэму Крысціёнаса Данелайціса «Чатыры пары года» — беларускі чытач успрыме з задавальненнем. Ён будзе ўдзячны перакладчыку Аляксею Зарыцкаму, які зрабіў карысную, патрэбную справу.

М. ЦІХАНЧУК.

Раман аб нараджэнні рэспублікі

Імя літоўскага паэта і празаіка Антанаса Венцлавы даўно вядома беларускаму чытачу. Паасобныя вершы і апавяданні пісьменніка на нашай мове друкаваліся ў зборніках, на старонках газет і часопісаў.

Сёлета ў кнігарнях з'явіўся новы буйны твор А. Венцлавы — раман «Дзень нараджэння», перакладзены на беларускую мову С. Дзяргаем і М. Татурам.

У творы адлюстраваны падзеі 1940 года, калі працоўныя Літвы, падтрыманыя народамі Савецкага Саюза, стварылі Савецкую рэспубліку. Гэта быў надзвычай напружаны і складаны час. Пажар другой сусветнай вайны, распалены фашысцкай Германіяй, займаўся шырэй і шырэй: заняволены былі Чэхаславакія, Польшча, у літоўцаў быў адабраны Клайпедскі край...

Пісьменнік вядзе чытача праз гарады і мястэчкі, праз маёнткі і вёскі, знаёміць з прадстаўнікамі многіх сацыяльных слаёў. Па-рознаму ставяцца яны да падзей, па-рознаму непакоіць іх лёс Радзімы, нацыі.

У рамане паказана гніласць буржуазнага дзяржаўнага апарату, выкрыта прадажнасць сметонаўскай правячай клікі. Сам прэзідэнт, яго міністры і чыноўнікі дбаюць перш за ўсё аб уласным дабрабыце. Пры першай жа небяспецы яны, нібы пацукі з тонучага карабля, разбягаюцца хто куды.

Пустымі, нікчэмнымі выглядаюць і прадстаўнікі так званага вышэйшага свету: буржуа, памешчыкі, ваенныя. Палкоўнік Далба-Далбайціс пры першым паху пораху «дэмабілізуе» сам сябе; пляменнік міністра Вірпша, малойчык з фашысцкімі замашкамі, думае толькі пра віно і жанчын; памешчык Швітрыс, які нажыўся на продажу зброі (усё роўна, каму прадаваць — франкістам ці рэспубліканцам), заклапочан адным: як змясціць грошы ў замежныя банкі, як выратаваць сваю скуру...

У краіне пануе жорсткі рэжым, які з кожным днём усё больш і больш становіцца падобны на фашызм. У эканоміку краіны пранікаюць замежныя манапалісты, разведкі імперыялістычных дзяржаў гаспадараць у Літве, як дома.

Але сапраўдныя героі рамана— не «правіцелі», не прадстаўнікі пануючых класаў. Яго герой — народ, які многа цярпеў, тоячы злосць і нянавісць, збіраючы сілы. Аўтар паказвае, як расце пратэст, як пранікаюць ідэі свабоды і рэвалюцыі на фабрыку, у хаціну батрака, у дом інтэлігента. Вось сям'я прафесара Мікаласа Карэйвы. Чалавек радыкальных поглядаў, ён вымушан усё жыццё прапаведваць з кафедры не тое, што думае, у што верыць. Толькі перад смерцю абрушваецца вучоны на стары парадак і як збавенне для народа вітае новы, савецкі лад.

Чытач знойдзе ў творы вобразы самаадданых барацьбітоў за народнае шчасце, вобразы рабочых, сялян, інтэлігентаў, камуністаў, камсамольцаў і беспартыйных: гэта Караліс, Ірэна, Гедрус, Віткус, Варняліс, людзі з чыстымі сэрцамі, з загартаванай воляй, з акрэсленымі ідэаламі.

Масавыя сцэны рамана (сустрэча Чырвонай Арміі, пасяджэнні Народнага сейма і Вярхоўнага Савета, падзел зямлі ў маёнтку Пятраса Карэйвы) сведчаць аб той радасці, з якой сустрэў народ нараджэнне Літоўскай Савецкай рэспублікі. Сутнасць новай улады становіцца зразумелай, калі бачыш, як учарашні батрак Пранас Стрымсас, якому пагражала жабрацтва, начамі абдумвае прамову на пасяджэнні Вярхоўнага Савета пра шлях літоўскага сялянства, пра суды, пра галодных дзяцей і іх заўчасную смерць, пра эміграцыю ў Бразілію.

На працягу ўсяго рамана прысутнічае вобраз магутнай дзяржавы сацыялізма — Савецкага Саюза. Гэты вобраз жыве ў марах, у сэрцах і думках усіх прыгнечаных і занядбаных, ён надае ім бадзёрасць, натхняе на барацьбу.

Савецкая ўлада ўмацоўвалася ў Літве ва ўмовах жорсткай класавай барацьбы. Ахвярай класавага ворага становіцца доктар Віткус, паранены камсамолец Андрус Варняліс. Ксяндзы і манахі распускаюць чуткі аб тым, што бальшавікі нібы разбураць касцёлы, прымусяць усіх насіць чырвоную вопратку і есці з адной місы; выкладчыкам універсітэта здаецца, што будзе забаронена выкладанне на роднай мове, а можа, і наогул зачыняцца навучальныя ўстановы; той-сёй з творчай інтэлігенцыі баіцца, што давядзецца працаваць па заказу, пад прымусам. Але недавер да новай праўды, якую нясуць народу яго лепшыя сыны і дочкі, з кожным днём знікае.

Кніга Антанаса Венцлавы — жывая старонка гісторыі братняй рэспублікі. Яна ў многім нагадвае мінулае нашай былой Заходняй Беларусі. Чытаючы кнігу, міжволі прыгадваеш другі твор— раман П. Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах».

Раман «Дзень нараджэння» — першая частка трылогіі. Пісьменнік працягвае над ёю працу, маючы намер у дзвюх наступных частках правесці героя праз гады акупацыі да вызвалення, да ўдзелу ў пасляваенным будаўніцтве.

М. САУЧУК.

ЗІМОВЫ ДЗЕНЬ. Фота П. Чайкоўскага.

Падзеі. Факты. Навіны

□ Работнікі Цэнтральнага дзяржаўнага архіва Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва знайшлі рукапіс артыкула Якуба Коласа пад назвай «18-я гадавіна». Артыкул — гэта ўспаміны аб з'ездзе настаўнікаў Мінскай губерні ў 1906 годзе ў вёсцы Мікалаеўшчына. Напісаны ён на вузенькіх лістках паперы, чарнілам і падпісаны літарамі—«Я. К.».

□ Знайсці ласёвы пояс, які ў пачатку мінулага стагоддзя насілі некаторыя сяляне — было даўнім жаданнем работнікаў беларускіх музеяў. Але такі экспанат здабыць не ўдавалася. Нядаўна жыхар вёскі Лоскі Навагрудскага раёна С. Мазала перадаў Беларускаму дзяржаўнаму гісторыка-краязнаўчаму музею ласёвы пояс, які насілі яго бацька і дзед. С. Мазала расказаў, што і ў той час такі пояс быў вялікай рэдкасцю. Насілі яго як адзнаку паляўнічага ўмельства і адвагі. Але забіць ласа было складанай справай. Па-першае, у сялян не было зброі, а па-другое, паляваць на ласёў прыгонным не дазвалялася.

□ П'еса «Домік-пернік» чэшскага драматурга Стэгліка спадабалася маладым артыстам Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра. Яны вырашылі падрыхтаваць спектакль у свабодны ад работы час. Па выхадных днях ішлі рэпетыцыі, пісаліся дэкарацыі, рыхтаваліся касцюмы. Артыстам у падрыхтоўцы дэкарацый дапамагалі вучні 14 і 3 школ горада.

Сёння закончылася работа над спектаклем, у якім галоўныя ролі выконваюць маладыя артысты Т. Шашкіна, С. Кавязіна, Ул. Мухарскі і іншыя. Дэкарацыі рыхтаваў малады мастак М. Якунін. Рэжысёр спектакля камсамолец Г. Дубаў.

□ Работнікі кінатэатра «Перамога» арганізавалі паказ мастацкіх, дакументальна-хранікальных і навукова-папулярных кінафільмаў аб прыродзе. Гледачы прагледзяць фільмы «Белавежская пушча», «Наш сябра—шпак», «Мы — твае сябры, прырода», «Сцежкаю джунгляў», «Азеляненне савецкіх гарадоў»—усяго дванаццаць карцін.

□ Дырэктар Рудаліпічанскай сямігадовай школы Жалудоцкага раёна Канстанцін Ігнатавіч Дзятчык— вялікі кнігалюб. За многія гады работы ён набыў у магазінах Гродна, Мінска, Масквы і іншых гарадоў краіны каля дзвюх тысяч тамоў палітычнай, мастацкай, навуковай, сельскагаспадарчай і тэхнічнай літаратуры.

Нядаўна К. Дзятчык аб'явіў, што сваю асабістую бібліятэку ён аддае аднавяскоўцам. Цяпер кожны калгаснік або школьнік можа ўзяць тут для чытання цікавую для яго кнігу.

АГЛЯД БАЛЕТНАЙ МОЛАДЗІ

Ужо не першы раз Беларускі тэатр оперы і балета праводзіць традыцыйныя агляды маладых артыстаў балетнага мастацтва. Напярэдадні новага 1962 года таксама адбыўся агляд маладых выканаўцаў, арганізаваны па ініцыятыве і пад кіраўніцтвам галоўнага балетмайстра тэатра А. Андрэева і балетмайстра-рэпецітара Н. Стукалкінай.

У вялікім канцэрце, праграма якога была вельмі цікавая, па-рознаму раскрыліся творчыя індывідуальнасці і таленты артыстаў. У балетах «Дон-Кіхот» і «Шчаўкунчык» у добрай класічнай форме станцавалі свае партыі М. Пятрова, С. Бастун, Я. Казакоў і Э. Швабоўскі.

Свае права на выкананне ролі Зігфрыда ў «Лебядзіным возеры» давёў Л. Чэхаўскі.

Добра танцуе ў «Лебядзіным возеры» Я. Паўловіч, лёгкая і зграбная ў «Вальсе» і «Польцы» І. Лабачова, выдатнымі партнёрамі зарэкамендавалі сябе А. Жукоўскі і М. Грышчанка. Асабліва ўдала выступіў на аглядзе М. Кузменка, які выканаў варыяцыі з балета Б. Асаф'ева «Полымя Парыжа». Лёгкі скачок, вялікая экспрэсія зрабілі яго танец вельмі выразным і выклікалі апладысменты гледачоў. Звяртаюць на сябе ўвагу выпускніца Беларускага харэаграфічнага вучылішча С. Цітовіч і артыст С. Радзевіч, якія выконвалі «Іспанскі танец».

Побач з моладдзю ў канцэрце-аглядзе ўдзельнічалі і вядомыя майстры беларускага харэаграфічнага мастацтва — народная артыстка БССР Л. Ражанава, заслужаныя артысты рэспублікі В. Крыкава, А. Карзянкова, І. Савельева, Г. Мартынаў, М. Шэхаў і іншыя. Такая садружнасць вопытных акцёраў з творчай моладдзю прынесла добрыя вынікі. Але гэта не азначае, што вечар балета прайшоў без усялякіх недахопаў. Некаторыя канцэртныя нумары былі недапрацаваныя, маладыя артысты не заўсёды адчувалі сябе ўпэўненымі ў рухах, якія патрабуюць высокай тэхнікі танца. Нельга таксама дараваць арганізатарам агляду тое, што ў яго праграме амаль адсутнічалі беларускія танцы і сцэны з беларускіх балетаў. Адзіны паказаны на канцэрце нацыянальны нумар «Беларуская полька» — быў бедны і не вельмі цікавы па задуме.

С. Бастун і Э. Швабоўскі выконваюць па-дэ-дэ з балета «Шчаўкунчык».

Балетная моладзь нашага тэатра паказала на гэтым аглядзе свае творчыя магчымасці і давяла свае права выступаць з сур'ёзнымі танцавальнымі партыямі. Каб рэалізаваць гэтыя магчымасці ў штодзённым рэпертуары тэатра, патрэбна далейшая напружаная праца маладых артыстаў і чулыя, уважлівыя адносіны да іх кіраўніцтва балетнай трупы.

Г. ЮЛІНА.

Мазурка з балета «Лебядзінае возера» ў выкананні групы маладых артыстаў.

Краязнаўчая работа ў бібліятэцы

У НАШ велічны час будаўніцтва камунізма надзвычай актуальнае пытанне выхавання савецкіх людзей у духу патрыятызму. Адсюль зразумела, якое вялікае пазнавальнае і выхаваўчае значэнне мае літаратура аб родным краі. Мы маем на ўвазе не толькі кнігі па гісторыі ці геаграфіі рэспублікі або вобласці, а самую разнастайную літаратуру аб людзях гэтага краю ў мінулым і сёння, аб іх культуры і звычаях, аб прыродзе і карысных выкапнях, сельскай гаспадарцы, прамысловасці і інш.

Краязнаўчая работа — адзін з важных участкаў бібліятэчнай работы. Мець усю літаратуру аб родным краі — задача кожнай бібліятэкі, ад рэспубліканскай да сельскай.

Нядаўна мне давялося пабываць у бібліятэках братняй Літвы. Там я знаёміўся і вывучаў вопыт краязнаўчай работы ў нашых літоўскіх сяброў. Вядома, што ўся гэтая работа сканцэнтравана ў краязнаўчым аддзеле рэспубліканскай бібліятэкі, якая знаходзіцца ў Каўнасе. Аддзел гэты яшчэ малады, усяго каля года арганізаваны, але ў яго рабоце ёсць ужо шмат чаго станоўчага і павучальнага. Увесь фонд аддзела расстаўлены наступным чынам: А — кнігі, выдадзеныя ў Літве на літоўскай мове; В—кнігі, выдадзеныя ў Літве на іншых мовах; С — кнігі пра Літву, выдадзеныя за яе межамі на розных мовах. Асобна выдзелены рэспубліканскія перыядычныя выданні на літоўскай мове і перыядычныя выданні на іншых мовах.

Прыемна адзначыць, што ўвесь фонд аддзела прыведзен у парадак. Загадчык аддзела Альгімантас Лукашунас і супрацоўнікі яго Мітузене, Вільнанітэ, Юргутус самі падбіраюць краязнаўчую літаратуру, трымаюць цесную сувязь з букіністычнымі магазінамі, адкуль уся літаратура аб Літве трапляе ў краязнаўчы аддзел бібліятэкі. Калі ж рэдкія экземпляры кніг знаходзяцца ў прыватных асоб і іх нельга набыць, гэтыя кнігі мікрафільмуюць. Бібліятэка мае сваю майстэрню. З вельмі рэдкіх, адзінкавых кніг, якія ёсць толькі за межамі рэспублікі ці Савецкага Саюза, робяцца фотакопіі. Такім чынам, дзякуючы старраннай працы супрацоўнікаў краязнаўчага аддзела ні адна кніга аб Літве не губляецца, а так ці іначай трапляе ў рэспубліканскую бібліятэку.

Увесь краязнаўчы фонд адлюстраваны ў алфавітным і сістэматычным каталогах, у персанальнай, сістэматычнай і тапаграфічнай картатэках аддзела.

Супрацоўнікі аддзела часта пішуць на краязнаўчыя тэмы ў перыядычным друку і ў літоўскім часопісе «Бібліятэчная работа». Супрацоўніца Мітузене падрыхтавала да друку дапаможнік па краязнаўчай рабоце для раённых і сельскіх бібліятэчных работнікаў.

У аддзеле ёсць таксама карціны, партрэты, фатаграфіі, плакаты, скульптуры на краязнаўчую тэму.

Усё гэта, зразумела, садзейнічае вывучэнню і папулярызацыі літаратуры па краязнаўству, а таму заслугоўвае шырокага пераймання.

Бібліятэкарам нашай рэспублікі неабходна шырэй разгортваць работу па выяўленню і дбайнаму збіранню літаратуры і іншых матэрыялаў аб родным краі. Кожная абласная, раённая, гарадская ці сельская бібліятэка павінна старанна збіраць і захоўваць матэрыялы аб сваім раёне, горадзе, вобласці ці вёсцы. Да гэтых матэрыялаў адносяцца газеты, кнігі, брашуры, лозунгі, фатаграфіі, карціны, розныя дакументы. Краязнаўчы фонд у кожнай бібліятэцы павінен быць асобна вылучаны з агульнага. Як добра было б, каб раённыя газеты захоўваліся ў бібліятэках, а не знішчаліся праз пэўны час, як гэта робіцца дзе-нідзе цяпер. Які каштоўны краязнаўчы матэрыял выпадае з рук бібліятэкараў! У вёсках, раённых цэнтрах і гарадах, асабліва там, дзе няма краязнаўчых музеяў, збіранне і захоўванне карцін, партрэтаў, фатаграфій, розных дакументаў і прац народных умельцаў дапаможа паўней адлюстраваць гісторыю роднага краю.

Намнога трэба палепшыць работу аддзела беларускай літаратуры Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя Ул. І. Леніна. Шмат якіх рэдкіх кніг па краязнаўству нестае ў бібліятэцы, а таму трэба лепш арганізаваць кнігаабмен з бібліятэкамі іншых рэспублік і гарадоў, асабліва Масквы, Ленінграда, Кіева, Вільнюса, Каўнаса, Рыгі і інш. з тым, каб літаратура пра Беларусь як мага паўней была сабрана ў рэспубліканскай бібліятэцы. Неабходна ўстанавіць кантакт з букіністычнымі магазінамі Масквы, Вільнюса, Ленінграда, Кіева, Рыгі, Варшавы, куды трапляе шмат беларускай літаратуры ад прыватных асоб. У антыкварным магазіне ў Вільнюсе, напрыклад, я напаткаў такія рэдкія выданні, як «Гісторыя беларускай літаратуры» Максіма Гарэцкага (1920 г., Вільня), «Маскоўска-беларускі слоўнік» братоў М. і Г. Гарэцкіх (1921 г., Вільня), «Невялічкі беларуска-маскоўскі слоўнік» М. Гарэцкага (1921 г., Вільня) і інш. На жаль, букіністы Вільнюса і Каўнаса самі прызналіся, што не заўсёды прымаюць беларускую літаратуру, таму што на яе, нібыта няма попыту. А між тым, іменна ў гэтых гарадах у прыватных асоб ёсць шмат беларускай літаратуры, самай разнастайнай па тэматыцы. Магчыма, праўда, не кожная кніга трапіць у агульны фонд, але важна, каб яна была ў рэспубліканскай бібліятэцы.

М. ВАСІЛЕЎСКІ,
загадчык аддзела беларускай літаратуры Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя Ул. І. Леніна.

НАВІНЫ КУЛЬТУРЫ ЗА МЯЖОЙ

УНІВЕРСІТЭТ ІМЯ 17 ЛІСТАПАДА Ў ПРАЗЕ

У сталіцы Чэхаславакіі Празе адбылося ўрачыстае адкрыццё універсітэта, прызначанага для навучання замежных студэнтаў, колькасць якіх расце ў Чэхаславакіі з кожным годам.

З мэтай увекавечання памяці ахвяр зверскага расстрэлу чэшскіх студэнтаў у лістападзе 1939 г. нямецкімі фашыстамі, універсітэту надана імя 17 лістапада.

Сёлета ва універсітэце будуць арганізаваны тры факультэты: факультэт чэшскай мовы і тэхнічнай падрыхтоўкі, факультэт прыродазнаўчых навук і тэхнікі, факультэт сацыяльных навук. У 1962—1963 навучальным годзе намечана адкрыць яшчэ два факультэты. Сёлета да заняткаў прыступаюць тры тысячы студэнтаў. З кожным годам іх колькасць будзе павялічвацца. Ва універсітэт прымаюцца студэнты ў адпаведнасці з культурнымі пагадненнямі паміж Чэхаславакіяй і краінамі Лацінскай Амерыкі, Афрыкі і Азіі ў рамках супрацоўніцтва з Арганізацыяй Аб'яднаных Нацый і ЮНЕСКО.

ПЕРШАЯ МУЗЫЧНАЯ КАМЕДЫЯ Ў ГАНЕ

Нядаўна на сцэне опернага тэатра Акры была пастаўлена першая музычная камедыя пад назвай «Абадзенг», створаная мясцовымі аўтарамі.

Хоць пастаноўка і не дала поўнага збору, сам факт з'яўлення яе —важная падзея ў культурным жыцці краіны, якая знамянуе нараджэнне нацыянальнага тэатральнага мастацтва.

У п'есе расказваецца пра сумны лёс Акое, які, знаходзячыся пад уплывам старых традыцый, не можа знайсці сабе месца ў вялікім сучасным горадзе. Нягледзячы на ўсю сур'ёзнасць сюжэта, аўтару п'есы М. Адалі-Морці ўдалося ўнесці ў яе гумарыстычны струмень, ажывіць яе смешнымі сітуацыямі.

Кампазітару і адначасова пастаноўшчыку п'есы Сака Акаю ўдалося добра спалучыць народную музыку і абрадныя танцы Заходняй Афрыкі з паказам жыцця сучаснага горада.

КАШТОЎНАЯ ЗНАХОДКА АРХЕОЛАГАЎ ЧЭХАСЛАВАКІІ

У час археалагічных раскопак у Шале-на-Вазе (Славакія) была знойдзена частка чэрапа чалавека. Даследаванні, праведзеныя Інстытутам археалогіі Славацкай акадэміі навук, паказалі, што чэрап належаў чалавеку, які жыў яшчэ да перыяду чалавека разумнага. Побач са старой знаходкай чэрапа неандэртальца ў Ганоўцы новае адкрыццё пацвярджае тэорыю, што тэрыторыя Чэхаславакіі была заселена 150—200 тысяч год назад і адыгрывала вялікую ролю ў перыяд развіцця чалавека.

ШТО ЧЫТАЮЦЬ ВЕНГРЫ?

Нядаўна венгерскі літаратурны штотыднёвік «Элет ес Ірадалом» змясціў на сваіх старонках вынікі апытання чытачоў, праведзенага ім з мэтай высвятлення, якія пісьменнікі карыстаюцца ў Венгрыі найбольшай папулярнасцю.

Згодна адказаў, прысланых 14 тысячамі асоб, якія належаць да розных сацыяльных груп, самымі папулярнымі з'яўляюцца чатыры класікі венгерскай літаратуры — пісьменнікі Жокай, Гардоні, Морыч, Мікшат і паэты Петэфі і Арані.

Сярод замежных пісьменнікаў, кнігі якіх больш за ўсё чытаюцца ў Венгрыі, аказаліся наступныя: Жуль Верн, бацька і сын Дзюма, Шолахаў, Гюго, Леў Талстой, Максім Горкі, Стэндаль, Аляксей Талстой, Твен, Дастаеўскі, Хемінгуэй, Бальзак, Томас Ман, Шэкспір, Гашэк, Лондан і Чэхаў.

Бюлетэнь ЮНЕСКО

КНІЖНІКІ

Кнігі... Многа іх на паліцах кніжнага магазіна № 10 Гомельскага аблкнігагандлю. Ёсць тут літаратура па ўсіх галінах ведаў— грамадска-палітычная, мастацкая, навукова-папулярная, медыцынская, сельскагаспадарчая, падручнікі. І рэдка хто з пакупнікоў выходзіць з магазіна без кнігі. Прадаўцы тут людзі ветлівыя, гасцінныя, ведаюць сваю справу.

Каля 20 год працуе ў кніжным гандлі прадавец Іда Герман. Вось ужо 11 год стаіць за кніжным прылаўкам Соф'я Кундзіна. Яе твар заўсёды свеціцца добрай ветлівай усмешкай, яна ўмее параіць пакупніку патрэбную яму кнігу. Здаецца, зусім нядаўна прыйшла за кніжны прылавак камсамолка Зінаіда Руманоўская, а цяпер гэтую жыццярадасную, вясёлую дзяўчыну часта можна сустрэць за столікам з кнігамі на вуліцы горада, у прадуктовым або прамтаварным магазіне.

— Часта бывае так, што чалавеку некалі зайсці ў кніжны магазін, — гаворыць Зінаіда, — значыць мы, кніжнікі, павінны ісці з кнігамі да такіх людзей туды, дзе яны бываюць часта. Вось глядзіш, прыйшоў чалавек у прадуктовы магазін, а ўбачыць столік з кнігамі, падыдзе і купіць кнігу. Пазамагазінны гандаль літаратурай — гэта вялікая і патрэбная справа.

Узначальвае дружны калектыў кніжнага магазіна камуніст Р. Марголін. Гэта ўмелы, энергічны работнік. Пры магазіне актыўна працуюць кнiганошы. На 200 рублёў прадала літаратуры бібліятэкар 16-й сярэдняй школы Е. Халіцкая. Актыўна ўдзельнічаюць у распаўсюджванні кніг студэнт чыгуначнага тэхнікума Л. Сямёнаў, старшая піянерважатая 23-й сярэдняй школы Э. Драздова, вучаніца 10 класа Л. Случанкова, бібліятэкар 11-й сярэдняй зменнай школы рабочай моладзі Раіса Татаранка і многія іншыя.

Работнікі магазіна некалькі разоў выязджалі з кнігамі ў Чарнігаў. Яны вазілі туды творы беларускіх пісьменнікаў — Я. Коласа, М. Лынькова, І. Гурскага, П. Броўкі, П. Глебкі, А. Куляшова, М. Танка, А. Кулакоўскага і іншых пісьменнікаў. У Чарнігаве ахвотна куплялі гэтыя кнігі.

На заводзе «Рухавік рэвалюцыі» будуецца цяпер кніжны кіёск. Працаваць ён будзе на грамадскіх асновах, а забяспечваць літаратурай будзе яго кніжны магазін № 10.

В. СЯМЁНАЎ,
рабочы завода «Гомсельмаш».

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва— 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 00006.

Друкарня выдавецтва «Звязда».